

**T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı**

**BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİNDE BAĞLANMA
STİLLERİNİN SOMATİZASYON VE NARSİSTİK KİŞİLİK
ÖZELLİKLERİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Busenur ERKOYUNCU

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Volkan DEMİR**

İstanbul - 2026

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Busenur ERKOYUNCU

Tezin Dili : Türkçe

Tezin Adı : Beliren Yetişkinlik Döneminde Bağlanma Stillerinin Somatizasyon ve Narsistik Kişilik Özellikleri ile İlişkisinin İncelenmesi

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Psikoloji

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 02.01.2026

Sayfa Sayısı : 97

Tez : Dr. Öğr. Üyesi Volkan DEMİR

Danışmanları

Dizin Terimleri : Beliren yetişkinlik, Bağlanma stilleri, Somatizasyon, Narsisizm, Narsistik kişilik özellikleri

Türkçe Özet : Bu araştırmada, beliren yetişkinlik döneminde bağlanma stilleri, narsistik kişilik özellikleri ve somatizasyon düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmada temel olarak bireylerin erken dönem bağlanma örüntülerinin, kişilik yapıları ve bedensel belirti eğilimleriyle olan ilişkisi ele alınmıştır. Araştırmanın verileri çevrim içi anket formu aracılığıyla toplanmış, elde edilen bulgular SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bulgular, bağlanma stillerinin

narsisistik eğilimler ve somatizasyon belirtileriyle anlamlı ilişkiler gösterdiğini ortaya koymuştur.

Dağıtım Listesi : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası

Busenur ERKOYUNCU

**T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı**

**BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİNDE BAĞLANMA
STİLLERİNİN SOMATİZASYON VE NARSİSTİK KİŞİLİK
ÖZELLİKLERİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Busenur ERKOYUNCU

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Volkan DEMİR**

İstanbul - 2026

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Busenur ERKOYUNCU

.../.../2026

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Busenur ERKOYUNCU' nun "Beliren Yetişkinlik Döneminde Bağlanma Stillerinin Somatizasyon Ve Narsistik Kişilik Özellikleri İle İlişkisinin İncelenmesi" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji anabilim dalı, Klinik Psikoloji bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir

.

İmza
Başkan
Dr. Öğr. Üyesi Volkan DEMİR
(Danışman)

İmza
Üye
Dr. Öğr. Üyesi Nurhan NAZ

İmza
Üye
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Şahin ÖZDEN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../ ... / 2026

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, beliren yetişkinlik döneminde bireylerin bağlanma stilleri ile somatizasyon ve narsisistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışma, ilişkisel tarama modeli kapsamında yürütülmüş; Türkiye’de yaşayan 18–29 yaş aralığındaki genç yetişkinlerden çevrimiçi ortamda veri toplanmıştır. Kolayda örnekleme yöntemi kullanılmış ve eksik formlar elendikten sonra analizler 410 katılımcı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Veriler, Demografik Bilgi Formu, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği, SCL-90 Somatizasyon alt ölçeği ve Narsisistik Kişilik Envanteri aracılığıyla toplanmış; istatistiksel analizler IBM SPSS 27 programı ile yapılmıştır.

Araştırmada, katılımcıların bağlanma stillerinin cinsiyet, medeni durum, aile tipi ve ebeveyn tutumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca, narsisistik kişilik özellikleri ve somatizasyon düzeylerinin de bazı demografik değişkenlere göre farklılaştığı saptanmıştır. Bu bulgular, bireyin erken dönem aile deneyimlerinin ve sosyodemografik özelliklerinin, duygusal bağlanma biçimleri ve kişilik yapının üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir.

Araştırmanın sonucunda, kaçınan bağlanma stili ile narsisistik kişilik özellikleri arasında orta düzeyde, somatizasyon arasında ise düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Kaygılı/kararsız bağlanma stili hem somatizasyon hem de narsisistik kişilik özellikleri ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Buna karşılık, güvenli bağlanma stili her iki değişkenle de negatif yönde anlamlı ilişki göstermiştir. Sonuç olarak, güvensiz bağlanma stillerinin hem narsisistik eğilimlerle hem de bedensel belirti bildirimleriyle ilişkili olduğu; güvenli bağlanmanın ise psikolojik uyum ve duygusal dengeyle bağlantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beliren yetişkinlik, bağlanma stilleri, somatizasyon, Narsisistik kişilik özellikleri

SUMMARY

The aim of this study is to examine the relationship between attachment styles, somatization, and narcissistic personality traits among individuals in the emerging adulthood period. The research was conducted within the framework of a relational screening model, and data were collected online from young adults aged 18–29 living in Türkiye. The convenience sampling method was used, and after excluding incomplete forms, analyses were performed on a total of 410 participants. The data were gathered through the Demographic Information Form, the Three-Dimensional Attachment Styles Scale, the SCL-90 Somatization subscale, and the Narcissistic Personality Inventory; statistical analyses were conducted using IBM SPSS 27.

The findings indicated that participants' attachment styles differed significantly by gender, marital status, family structure, and perceived parental attitudes. Moreover, narcissistic personality traits and somatization levels were also found to vary across several demographic variables. These results suggest that early family experiences and sociodemographic characteristics may influence individuals' emotional bonding patterns and personality development.

The study further revealed that avoidant attachment style showed a moderate positive relationship with narcissistic personality traits and a low positive relationship with somatization. Anxious/ambivalent attachment style was positively associated with both somatization and narcissistic traits. In contrast, secure attachment style demonstrated significant negative associations with both variables. Overall, the findings indicate that insecure attachment styles are linked to higher narcissistic tendencies and increased reporting of somatic symptoms.

Keywords: Attachment styles, somatization, Narcissistic personality traits, emerging adulthood

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
TABLolar LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
EKLER LİSTESİ	viii
ÖNSÖZ.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ

1.1. Araştırmanın Amacı	4
1.2. Araştırmanın Önemi	4
1.3. Araştırmanın Problemi	4
1.4. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları.....	5
1.5. Araştırmanın Hipotezleri	6

İKİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Beliren Yetişkinlik	7
2.1.1. Beliren Yetişkinlik Dönemi Özellikleri.....	7
2.2. Bağlanma Kuramı.....	9
2.2.1 Bowbly ve Bağlanma Kuramı.....	11
2.2.1.1. İçsel Çalışan Model.....	12
2.2.2. Mary Ainsworth Bağlanma Modeli	13
2.2.3. Erken Çocuklukta Bağlanma	14
2.2.4. Yetişkinlikte Bağlanma	15
2.3. Somatizasyon.....	19
2.3.1. Somatizasyonun Tarihçesi.....	22
2.3.2. Somatizasyon Epidemiyolojisi	23
2.4. Narsisizm.....	24
2.4.1. Narsisistik Kişilik	27
2.4.2. Narsisistik Kişilik Bozukluğu'nda Tanı	27
2.4.3. Narsisizmin Boyutları	28
2.4.4. Narsisizm Türleri	29
2.4.4.1. Normal Narsisizm	29

2.4.4.2. Patolojik Narsisizm	29
2.4.5. Büyüklenmeci ve Kırılgan Narsisizm.....	30
2.4.5.1. Büyüklenmeci Narsisizm	30
2.4.5.2. Kırılgan Narsisizm	31
2.4.5.3. Narsisizm Epidemiyolojisi	32
2.4.5.4. Bağlanma ve Narsisizm.....	33
2.4.5.5. Bağlanma ve Somatizasyon Arasındaki İlişki.....	33
2.4.5.6. Bağlanma, Narsisizm ve Somatizasyon Arasındaki İlişki	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	36
3.2. Evren ve Örneklem.....	36
3.3. Veri Toplama Araçları.....	37
3.3.1. Demografik Bilgi Formu	37
3.3.2. Üç Boyutlu Bağlanma Ölçeği	37
3.3.3. SCL-90 Ölçeği	38
3.3.4. Narsisistik Kişilik Envanteri (NPI).....	39
3.4. Verilerin Analizi	39

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Araştırmanın Bulguları	40
-----------------------------------	----

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

5.1. Cinsiyet Etkisine İlişkin Bulgular	49
5.2. Medeni Durum Etkenine İlişkin Bulgular	51
5.3. Yaş Etkenine İlişkin Bulgular	51
5.4. Anne Baba Eğitim Düzeyi Etkenine İlişkin Bulgular	52
5.5. Sosyoekonomik Düzey Etkenine İlişkin Bulgular	53
5.6. Değişkenler Arası İlişkinin İncelenmesi	54
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	57
KAYNAKÇA	59
EKLER.....	72

KISALTMALAR

DSM : Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders)

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgilerin Dağılımı.....	40
Tablo 2. Ölçek Puanlarının Betimsel Özellikleri Normal Dağılım Ölçütleri ve İç Tutarlılık Düzeyleri.....	41
Tablo 3. Pearson Korelasyon Analizi Bulguları.....	42
Tablo 4. Narsistik Kişilik Özelliklerinin Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	42
Tablo 5. Somatizasyonun Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	43
Tablo 6. Cinsiyete Göre Bağımlı Değişkenlere İlişkin Puanlar Arasındaki Bağımlı Gruplar t-Testi.....	44
Tablo 7. Medeni Duruma Göre Bağımlı Değişkenler İlişkin Puanlar Arasındaki Bağımlı Gruplar t-Testi.....	44
Tablo 8. Yaş'a Göre Bağımlı Değişkenler İlişkin Puanlar Arasındaki ANOVA Testi	45
Tablo 9. Anne Eğitim Durumuna Göre Bağımlı Değişkenler İlişkin Puanlar Arasındaki ANOVA Testi	46
Tablo 10. Baba Eğitim Durumuna Göre Bağımlı Değişkenler İlişkin Puanlar Arasındaki ANOVA Testi	47
Tablo 11. Gelir Durumuna Göre Bağımlı Değişkenler İlişkin Puanlar Arasındaki ANOVA Testi.....	47

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Yetişkin Dörtlü Bağlanma Modeli.....	16
---	----

EKLER LİSTESİ

EK-A : Demografik Bilgi Formu

EK-B : Üç Boyutlu Bağlanma Ölçeği

EK-C : SCL-90 Ölçeği

EK-Ç : Etik Kurul Onayı

EK-D : Narsisistik Kişilik Envanteri

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, lisansüstü eğitim sürecim boyunca edindiğim bilgi ve deneyimlerin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve raporlanması aşamalarında değerli katkı ve yönlendirmeleriyle bana rehberlik eden tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Volkan Demir’e teşekkürü bir borç bilirim.

Bu süreçte yanımda olan ve her aşamada sabır, anlayış ve sevgisini esirgemeyen eşim Caner Erkoyuncu ’ya özellikle teşekkür etmek isterim. Yoğun çalışma dönemlerimde gösterdiği destek, motivasyon ve manevi güç, araştırmamı kararlılıkla sürdürebilmemde en önemli etkenlerden biri olmuştur.

Hayatımın her döneminde yanımda olan, beni koşulsuz destekleyen ve bugünlere gelmemde en büyük paya sahip olan aileme; annem Emine Aktaş, babam Mehmet Aktaş ve ağabeyim Süleyman Aktaş’a minnettarım. Onların varlığı, güveni ve desteği bu sürecin en kıymetli güç kaynağı olmuştur.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında emeği geçen tüm hocalarıma, katkı sağlayan arkadaşlarıma ve araştırmaya katılarak değerli verilerini paylaşan katılımcılara da teşekkür ederim.

Son olarak, bu tez çalışmasının alan yazına mütevazı bir katkı sunmasını ve gelecekte yapılacak araştırmalara ışık tutmasını temenni ederim.

Busenur ERKOYUNCU

İstanbul, 2026

GİRİŞ

Son dönemdeki çalışmalarla birlikte beliren yetişkinlik kavramı, ilk olarak Arnett (1998) tarafından ileri sürülmüş olup, ergenlik döneminin son evresinden yetişkinliğe doğru ilerleyen bu ara dönemi açıklamak amacıyla kavramsallaştırılmıştır. Bu gelişimsel dönem, ortalama 18-25 ile 18-29 yaş aralığındaki bireylerin oluşturduğu döneme karşılık gelmektedir. Modern dönemde, özellikle 18-29 yaş grubundaki bireyler açısından yetişkinliğe geçiş sürecinde anlamlı geçişler ve dönüşümler yaşanmıştır. Resmi birliktelik (evlilik), anne-baba olma, akademik hayatının sona ermesi ve özerk bir hayat kurma gibi geleneksel yetişkinlik kriterleri artık ileriki yaşlara ertelenmekte ve bu durum, gelişimsel sürecin doğasını yeniden şekillendirmektedir. Bu yaş aralığındaki bireylerin yetişkinlik rollerini ne ölçüde benimsedikleri ise açık bir şekilde sınıflandırılmamaktadır. Bunun nedeni ise belirtilen dönemdeki bireylerin yaşam deneyimleri ve gelişimsel özellikleri oldukça farklılık göstermektedir (Arnett vd, 2014). Beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler ergenlik dönemi tamamlamış olsalar bile tam anlamıyla yetişkinlik rollerini bütünüyle üstlenmemiş bireylerdir. Bu gelişim evresindeki gençler, içinde bulundukları kültürün yetişkin kabul edilmek için öngördüğü sorumlulukları yerine getirebilmek adına gerekli beceri, kapasite ve kişilik özelliklerini edinme sürecindedir (Arnett, 1998).

Bu doğrultuda, beliren yetişkinlik döneminde kurulan yakın ilişkiler, bireyin erken dönemde geliştirdiği bağlanma örüntülerinin yeniden canlandığı ve dönüştüğü önemli bir sosyal bağlam sunmaktadır. İnsanların çevresindeki kişilerle kurduğu ilişki, yaşamın her döneminde önemli bir psikososyal ihtiyaç olarak değerlendirilmektedir. Bu gelişimsel aşamadaki dönemde, bireyler anlamlı kişilerarası ilişkiler kurma ve duygusal bağlamda paylaşımlarda bulunma eğilimindedir. Erken çocukluk dönemindeki temel ihtiyaçlarımızdan biri olan bağlanma bakım veren ile çocuk arasında kurulan en erken ve en etkili bağ türüdür. John Bowlby tarafından ilk kez ortaya konan bu kavram, erken çocukluk döneminde kurulan duygusal bağların bireyin yaşamı boyunca süren etkileri çerçevesinde tanımlanmıştır (Bowlby, 1988). Çocukluk döneminde bağlanmanın gelişimi, bakım verenin güvenilir, ulaşılabilir ve duygusal olarak erişilebilir olmasıyla desteklenir. Güvenli bağlanma, bireyin sevmeye değer varlık olarak görmesi, başkalarının ise ulaşılabilir ve güvenilir olduğuna dair değerlendirdiği olumlu bir içsel çalışma modelinin

gelişimiyle tanımlanmaktadır (Bowlby, 1973a). Güvensiz bağlanmada ise bireyler bakım verenlerinin güvenilir ve bağlanılabilir olabileceğine dair bir inanç geliştirememektedir; bu durum da güvensiz bağlanmanın temelini oluşturmaktadır. Güvensiz bağlanma, bireyin kendilik algısına ve başkalarıyla kurduğu ilişkilere dair geliştirdiği olumsuz içsel temsillerle ilişkilendirilmektedir (Bowlby, 1973). Benlik ve başkalarına ilişkin zihinsel temsillerden oluşan içsel çalışma modelleri, bireyin ileriki yaşamındaki yetişkin ilişkilerini şekillendiren, yönlendiren ve çoğunlukla kalıcı nitelik taşıyan bilişsel şemalar olarak işlev görmektedir (Collins, 1994).

Tüm canlılar içerisinde insan; kendini sözel olarak ifade etme yetisini kazanarak gelişimin en üst noktasına ulaşmıştır. Fakat sözel ifade hızı duygu ve düşüncenin hızından çok daha yavaştır, iletişimde sözlü ve sözsüz ifadelerden daha fazla duygu ve düşünce içeriği bulunmaktadır (İlal, 1999). Sözel ifadelerin yetersiz kaldığı durumlarda insanlar bedeninden yardım ister. Buna bağlı olarak insan bedeni; duygu ve düşünce dünyası arasında bir kanal görevi üstlenir. Zihne ulaşıp dil ile ifade edilmesi güç olan tüm yaşantılar beden yoluyla ifade edilirler. Bireyler yaşadıkları zorluklarla bağlantılı olan ruhsal veya bedensel tepkiler gösterebilmektedir. Ünal'a (2002) göre sözel anlatımdaki kısıtlılık, bireyleri yaşadıkları sıkıntıları bedensel dille ifade etmeye yönlendirmekte ve bu durum somatik belirti bozukluklarının ortaya çıkışında önemli bir rol oynamaktadır. Narsisistik özellikler taşıyan bireylerde ise duyguların söze dökülememesi hem ilişkisel alanlarda hem de bedensel düzeyde çeşitli sorunların gelişimine zemin hazırlamaktadır. Birey; psikolojik, psikiyatrik ve sosyal sorunları bedene yansıtmakta ve ağrı olarak ifade etmektedir. Bilinçsiz olarak ortaya çıkan bu ağrı sonucunda birey sevgi, ilgi, affedilme, sorun çözme gibi birincil ve ikincil kazançları elde etmektedir. Birey, yaşadığı sorunlar sonucunda ortaya çıkan belirtilerinin ve elde ettiği kazanımların farkında değildir (Mai, 2004). Bu farkındalık eksikliği, bazı durumlarda bireyin kendilik algısı ve başkalarıyla ilişkilerinde narsisistik özelliklerin ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilir. Narsisizmi bireyin kendine yönelik hayranlık duygusu olarak tanımlamak mümkündür. Narsisistik kişilik özelliği empati yeteneğinden yoksun, kendini beğenen, kendilerini diğer insanlardan üstün gören, onlardan aşırı onay bekleyen, ilgi ve övgü arayışı içinde olan, eleştiriyi kabul edemeyen kişilik yapıları olarak tanımlanmaktadır (Rohmann vd., 2012). Narsisistik kişilik özellikleri, narsisistik kişilik bozukluğunun daha hafif düzeydeki

yansımaları olarak değ erlendirilebilir ve her bireyde farklı yoğunluklarda ortaya çıkabilir (Pincus vd., 2009, s. 424). Birden fazla kuramcı tarafından araştırılan narsizm hem normal hem patolojik olarak iki şekilde incelenmiştir (Pincus vd.,2005). Normal narsizm, kişilerin etkili başa çıkma stratejileri geliştirmelerini ve beklentilerini karşılamalarını destekleyen olumlu bir işlev g orebilir (Rozenblatt, 2002). Patolojik narsisizmin belirgin özellikleri arasında bireyin kendini görkemli algılaması, sürekli onay ve beğeni arayışı, başkalarına yönelik ilgisizlik ve empati kurmada yetersizlik yer almaktadır (Masterson, 2006). Bu araştırma, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerde bağlanma stilleri, somatizasyon ve narsisistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yürütülmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin bağlanma stillerinin somatizasyon ve narsisistik kişilik özellikleri ile ilişkisinin incelenmesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Bu kapsamda, araştırmanın problemi, araştırmanın önemi, araştırmanın amacı, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmanın varsayımları ve araştırmanın temel kavramları ifade edilmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı beliren yetişkinlik döneminde bağlanma stillerinin somatizasyon ve narsistik kişilik özellikleri ile ilişkisinin incelenmesidir. Alt amaçlarında ise bağlanma stillerinin, somatizasyon ve narsisistik kişilik özellerinde cinsiyet, yaş grubu, yetişkin bireyin ve ebeveynlerin eğitim durumları, gelir durumu ve yerleşim yerinin niteliğini kapsayan demografik bilgilere göre karşılaştırılması yer almaktadır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Literatür incelendiğinde beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerde, bağlanma stilleri somatizasyon ve narsisistik kişilik özellikleri konularında yapılan çalışmaların yeterli seviyede olmadığı görülmekle birlikte, ülkemizde bağlanma, somatizasyon ve narsisistik kişilik özelliklerini inceleyen bir çalışma saptanmamıştır. Çalışma ile bireylerin erken dönem bağlanma deneyimlerinin, bedensel belirtilerle kendini gösteren psikolojik süreçler ve narsisistik eğilimlerle nasıl bağlantılı olduğunu ortaya koymak hedeflenmektedir. Ayrıca bağlanma stillerinin, somatizasyon eğilimleri ve narsisistik kişilik özellikleri üzerindeki yordayıcı rolünü belirleyerek, bu dönemde görülen psikolojik uyum güçlüklerine ışık tutulması amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Problemi

Bu araştırmanın temel problemi, beliren yetişkinlik döneminde bağlanma stillerinin somatizasyon ve narsisistik kişilik özellikleri ile ilişkisinin incelenmesidir. Çalışmanın alt problemleri ise beliren yetişkinlik döneminde somatizasyonun, bağlanma stilleri ve

narsistik kişilik özelliklerinin, cinsiyet, yaş grubu, yetişkin bireyin ve ebeveynlerin eğitim durumları, gelir durumu ve yerleşim yerinin niteliğini kapsayan demografik bilgilere göre incelenmesini içermektedir. Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin bağlanma stilleri ile somatizasyon düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1. Beliren yetişkinlik döneminde bağlanma stilleri ile narsistik kişilik özellikleri arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?
2. Somatizasyon düzeyleri ile narsistik kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin bağlanma stilleri somatizasyonu anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
4. Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin bağlanma stilleri ve narsistik kişilik özelliklerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
5. Bağlanma stilleri, somatizasyon düzeyleri ve narsistik kişilik özellikleri, demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, eğitim durumu) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.4. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları

- Bu araştırmaya 18-29 yaş arasındaki bireylerin katıldığı 400 kişi ile sınırlıdır.
- Araştırma örneklemini Türkiye’de yaşamakta olan bireyler arasından seçilmesi nedeniyle, elde edilecek verilerde kültürel çeşitlilik sınırlıdır.
- Katılımcıların büyük çoğunluğunun üniversite öğrencilerinden oluşması, farklı sosyoekonomik ve kültürel grupların temsil edilmesini kısıtlamaktadır.
- Bu araştırmanın evrenini Türkiye’de yaşayan 18-29 yaş arası yetişkin bireyler oluşturmaktadır.
- Araştırma örnekleminin evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.
- Araştırma kapsamında yer alan ölçek formlarının katılımcılar tarafından güvenilir şekilde cevaplandırılacağı varsayılmaktadır.
- Kullanılan ölçme araçlarının (Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği, SCL-90 Ölçeği, Narsistik Kişilik Envanteri) çalışma grubuna uygun geçerlik ve güvenilirlik düzeyine sahip olduğu kabul edilmektedir.

- Araştırmanın yapıldığı dönemde, katılımcıların bağlanma stillerini, somatizasyon belirtilerini ve narsistik kişilik özelliklerini etkileyebilecek olağanüstü bir durum (travma, kriz vb.) yaşamadıkları varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Hipotezleri

H1: Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin, demografik değişkenlerine göre bağlanma stilleri anlamlı farklılıklar göstermektedir

H2: Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin, demografik değişkenlerine göre somatizasyon belirtileri anlamlı farklılık göstermektedir.

H3: Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin, demografik değişkenlerine göre narsistik kişilik özellikleri anlamlı farklılık göstermektedir.

H4: Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin, bağlanma stilleri ile somatizasyon arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H5: Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin, bağlanma stilleri ile narsistik kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H6: Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin, narsistik kişilik özellikleri ile somatizasyon arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H7: Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin, bağlanma stilleri somatizasyonu anlamlı düzeyde yordamaktadır.

H8: Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin, bağlanma stilleri narsistik kişilik özelliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Beliren Yetişkinlik

Gelişim evreleri arasında yaygın olarak kabul edilen dönemlerin dışında kalan beliren yetişkinlik kavramı, ilk kez Amerikalı gelişim psikoloğu Jeffrey Jensen Arnett tarafından ileri sürülmüştür. 18 ile 25 yaş arasındaki bireyleri kapsayan bu dönem, ergenlik ile yetişkinlik arasındaki geçiş süreci olarak tanımlanmakta olup; bazı araştırmacılar, bu dönemin üst yaş sınırının 28-29 olabileceğini de ifade etmektedir (Cebioğlu vd., 2011). Beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler, ergenlikten çıkmış olmalarına rağmen henüz tam anlamıyla yetişkinliğe adım atmamışlardır. Bu süreçte, ergenlikten taşıdıkları çocuklukla ilgili bağlanma özellikleri devam ederken, aynı zamanda erişkinliğin getirdiği olgunluklara da geçiş yapmaya başlamaktadırlar (Tanner, 2006). Batılı sosyokültürel yapılar evlilik ve çocuk sahibi olma yaşlarının ileri bir döneme ertelenmesi, beliren yetişkinlik döneminin oluşumunu destekleyen önemli toplumsal değişimlerden biri olarak görülmektedir. Günümüzde bireyler, evlilikten önce cinsel deneyim yaşamayı daha yaygın biçimde benimsemekte ve eğitim süreçlerinin uzaması, yetişkin rollerine geçişi ertelemektedir. Bu dönüşümlerle birlikte gençler, 20'li yaşların başlarını artık evlilik ya da ebeveynlik için uygun bir zaman dilimi olarak görmemektedir (Halfon vd., 2018). Beliren yetişkinlik, sınırları kesin çizgilerle belirlenemeyen ve çoğunlukla bir geçiş süreci olarak değerlendirilen bir dönemdir. Türkiye bağlamında ise bu dönemin görülme biçimi; bireyin kırsal ya da kentsel bir bölgede yaşaması, eğitim-öğretime devam edip etmemesi gibi çeşitli sosyo-demografik faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir (Atak, 2005).

2.1.1. Beliren Yetişkinlik Dönemi Özellikleri

Ergenlikten yetişkinliğe geçiş niteliği taşıyan bu dönem, bireylerde arada kalmışlık düşüncesini akla getirebilir. Bu süreçte kişiler, kendilerini ne tam anlamıyla ergen ne de tamamen yetişkin olarak tanımlarlar. Beliren yetişkinler, ergenlik döneminin sona erdiğinin farkında olmakla birlikte, henüz yetişkin rollerini ve sorumluluklarını tam olarak

üstlenmiş değillerdir (Arnett, 2001). Arnett, bu dönemin aşağıdaki beş belirgin özellik tarafından şekillendirildiğini öne sürmektedir.

1. Kimlik arayışı: Bu dönemde bireyler hem romantik ilişkilerinde hem de kariyer yaşamlarında kimliklerine dair önemli dönüşümler deneyimlemektedir (Kins vd., 2010). Arnett'e (2007; 2014) göre, kimlik arayışı ergenlik döneminde başlayan ancak beliren yetişkinlik döneminde daha belirgin ve yoğun bir şekilde sürdürülen temel bir gelişimsel süreçtir. Bu dönemde bireyler, ergenlikteki bağımlılıktan uzaklaşarak daha bağımsız bir yaşam tarzı benimsemekte ve özellikle romantik ilişkiler, mesleki hedefler ve yaşam tercihleri gibi konularda kimliklerine dair derinlemesine sorgulamalar yapmaktadırlar. Dolayısıyla, beliren yetişkinlik dönemi, bireylerin kimliklerini yeniden yapılandığı ve kişisel gelişimlerine yön verdiği kritik bir evre olarak değerlendirilmektedir. Örneğin, beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler, yetişkin yaşamına hazırlık sürecinde hangi mesleklerin kendi ilgi ve yeteneklerine uygun olduğunu keşfetmeye ya da kendileri için ideal bir eşin hangi niteliklere sahip olması gerektiğini anlamaya yönelik çabalarda bulunmaktadır. Ancak bu tür sorgulamalar ve belirsizlikler, beliren yetişkinler için kaygı ve stres yaratabilen önemli bir faktör haline gelebilmektedir.

2. İstikrarsızlık: Yer değiştirmenin oldukça sık olduğu bir zaman dilimidir. Eğitim, romantik birliktelikler ve iş konusunda istikrarsızlıklar vardır. Aşk, kariyer ve benzeri alanlarda çeşitli seçenekleri araştırmaları, düzenlemeleri ve yeniden değerlendirmeleri, içinde bulundukları keşif sürecinin doğal bir yansımasıdır. Bu süreç, onların planlarında belirgin bir belirsizlik ve istikrarsızlık olmasına yol açabilmektedir. Örneğin, bir beliren yetişkinin üniversitede seçtiği bölümün kendi ilgi ve hedeflerine uygun olmadığını fark ederek bölüm değişikliğine gitmesi bu özelliğe örnek olarak gösterilebilir (Arnett, 2014).

3. Kendine odaklanma: Bu aşamadaki bireyler, sosyal sorumluluklarını ve görevlerini sınırlı tutmaları gerektiğine dair bir inanç geliştirmekte ve bu durum onlara belirli bir özerklik sağlamaktadır. Çocukluk ve ergenlik dönemlerindeki gibi katı kuralların ve sınırların bulunmaması, yetişkinlikteki kadar yoğun sorumlulukların henüz yüklenmemesi, bireylerin kendi kararlarını alma özgürlüğünü deneyimlemelerine olanak tanımaktadır (Arnett, 2014). Yetişkinler geniş bir yelpazede karar verebilme imkanına sahiptir. Ancak bu özellik beliren yetişkinlik dönemindeki bireylere özgürlük imkânı

tanıyor gibi gözükse de bazı beliren yetişkinler kendilerini yönsüz ve kaybolmuş hissedebilir; bu durum zamanla ciddi ruh sağlığı sorunlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilir (Arnett, 2007).

4. İki arada hissetmek: Bireyler ne çocukluk dönemine ait hissederler ne de yetişkinlik kimliğini tam olarak benimseyebilmişlerdir. Arnett (2014) beliren yetişkinler bazen kendilerini yetişkin gibi hissetseler de nitekim birçok birey, 20'li yaşlarının ortalarına hatta sonlarına kadar kendilerini tam anlamıyla yetişkin olarak görmediklerini belirtmiştir. Bu bağlamda, beliren yetişkinlik dönemi bir 'arada kalmışlık' süreci olarak değerlendirilebilir.

5. Fırsatlar dönemi: Yaşam standartlarını daha ileri bir yöne taşıyabilecekleri dönemdir. Her ne kadar beliren yetişkinlik tüm kültürlerde evrensel bir gelişimsel dönem olarak kabul edilmese de yetişkin davranışlarının geciktirildiği toplumlarda bu dönemin daha belirgin olduğu görülmektedir (Kins vd., 2010).

2.2. Bağlanma Kuramı

Bağlanma kuramının temelini atan Bowlby, bağlanmayı (attachment), bireylerin kendileri için önem taşıyan kişilere karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağlar olarak tanımlamaktadır (Bowlby, 1973). Bu bağ, bebeğin bakım vereniyle kurduğu ilişkinin yalnızca fiziksel yakınlıkla sınırlı olmayıp, aynı zamanda yoğun bir duygusal bağı da kapsadığını göstermektedir (Kesebir vd., 2011). Bowlby'ye göre bebeklerin ağlama, emme, gülümseme, göz teması kurma ve seslenme gibi doğuştan gelen davranışları, bakım verene yönelik uyarıcı nitelikte işlev görmektedir. Bakım verenin ise bu davranışlara kucaklama, konuşma ve göz teması kurma gibi karşılıklar vermesi, aralarında güçlü bir bağın gelişmesini kolaylaştırmaktadır. Bu süreç, bebeğin bakım verene karşı özel bir bağ geliştirmesine zemin hazırlar (Saylık vd., 2018).

Bebeklik döneminde bağlanma hem duygusal hem de davranışsal ihtiyaçların karşılanması açısından kritik bir öneme sahiptir. Bebeğin, bakım vereninin yanında olduğunu hissetmesi güven duygusunu pekiştirir; güven ise huzur ve rahatlama deneyimlerini beraberinde getirir (Soysal vd., 2005). Hamilton'a göre (2000), bağlanma biçimi yaşamın erken dönemlerinde oluşmakta ve bireyin kişilerarası ilişkiler kurma

biçimini belirlemektedir. İlk bağlanma sürecinde yaşanan yetersizlikler ya da aksaklıklar, ilerleyen dönemlerde bağlanma örüntüsünü olumsuz yönde etkileyebilir. Bağlanma biçimi yaşam boyu değişim gösterebilse de bir kez güvenli ya da güvensiz olarak tanımlandığında daha az esneklik göstermektedir. Bu nedenle, hatalı ya da yetersiz bağlanma örüntülerinin gelişmesi gelecekteki psikososyal işlevsellik üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bowlby'nin kuramsal çerçevesi, güvenli bağlanmanın bireyin gelişiminde koruyucu bir rol oynadığını; buna karşılık güvensiz bağlanma örüntülerinin ilerleyen dönemlerde çeşitli psikolojik sorunlara zemin hazırlayabildiğini ortaya koymaktadır (Bowlby, 1977).

Bağlanma davranışının bazı temel unsurlarından birisi benzersizlik, süreklilik, duygusal katılım, ontogenez, öğrenme, organizasyon ve biyolojik işlev olarak sınıflandırılmaktadır (Bowlby, 1977). Benzersizlik, bağlanmanın çoğunlukla sınırlı sayıda kişiye, özellikle anne ve babaya yönelmesini ifade eder. Süreklilik, bağlanma davranışının yaşam boyu devam etme eğilimini belirtir; erken dönemde kurulan bağlar kolayca kaybolmaz fakat zamanla zayıflayabilir ve yeni bağ ilişkileri gelişebilir. Duygusal katılım, bağlanma sürecinin kurulması, sürdürülmesi veya kaybedilmesi esnasında ortaya çıkan sevgi, güven, kaygı, yas gibi yoğun duyguları kapsar. Ontogenez, bağlanmanın gelişimsel seyrini ele alır; bebekler yaşamlarının ilk dokuz ayında bakım verene bağlanmaya başlar ve bu süreç yaklaşık üç yaşına kadar en yüksek düzeyde gözlenir. Öğrenme, bireyin bağlanma figürünü tanıma ve diğer kişilerden ayırt etme becerisini içerir. Organizasyon, bağlanma davranışlarının yaşla birlikte basit tepkilerden daha karmaşık, organize davranış sistemlerine evrilmesini açıklar. Açlık veya korku gibi durumlar bağlanma sistemini harekete geçirirken; annenin varlığı, sesi, dokunuşu ya da olumlu etkileşimler sistemi sonlandıran koşullar arasında yer alır. Son olarak biyolojik işlev, bağlanma davranışının sağladığı güven duygusu aracılığıyla bireyin doğal ortamda korunmasını ve hayatta kalmasını ifade etmektedir. Bu nedenle bağlanma davranışı yalnızca insanda değil, şempanze ve babun gibi diğer memelilerin yavrularında da gözlenmekte, bazı türlerde ise yetişkinlikte dahi devam edebilmektedir (Hazan vd., 1987; Bowlby, 1977).

2.2.1 Bowlby ve Bağlanma Kuramı

Maslow'un hiyerarşisine göre "sevgi ve ait olma ihtiyacı" kendini gerçekleştirmenin önemli adımlarından biridir. Sevildiğini ve ait olduğunu hissetmek için tanınma ve yakınlık bu unsurlar kişiler arası bağ kurmanın en temel yapılarından biridir (Baumeister vd., 1995). Bowlby, mesleki deneyimlerinin erken döneminde uyum sorunları yaşayan çocuklarla çalışmış ve bu gözlemler, onun çocukluk yaşantılarının kişilik gelişimi üzerindeki etkisini fark etmesine zemin hazırlamıştır. Bu yönelim, ilerleyen yıllarda geliştirdiği bağlanma kuramının temelini oluşturmuştur. Psikanaliz, etoloji ve öğrenme kuramlarını bir araya getiren Bowlby, anne ile çocuk arasındaki bağlanma ilişkisine dair dikkat çekici çalışmalar yapmıştır. Ona göre temel bağlanmanın oluşumunda açlık dâhil olmak üzere farklı gereksinimler etkili olsa da açlık dürtüsü diğer ihtiyaçlardan ayrı ve daha belirleyici bir konuma sahiptir. Bu bakış açısı, bağlanma kavramının ortaya atılmasına zemin hazırlamıştır (Ward vd., 2000). Bowlby'ye göre, en temel gereklilik anne ile bebek arasındaki bağlanmanın sağlıklı bir biçimde gelişmesidir. Başka bir deyişle zor ve stresli durumlarda anne ile bebek arasında kurulan uyumlu etkileşim bebeklerde öz düzenlemeyi sağlamaktadır. Bu olgu, biyolojik açıdan kaçınılmaz bir gereklilik olarak tanımlanmaktadır. Bebekler, henüz gelişmiş bir öz-düzenleme sistemine sahip değildir. Anne tarafından sağlanan düzenleme, bebeğin duygusal istikrarını sürdürmesine olanak tanır. Bu da sağlıklı bağlanma, güçlü ilişkinin gelişimine zemin hazırlamaktadır (Porter, 2003).

Bowlby, primat (bilimsel bağlamda) çalışmalarını incelemesi ile bu yavrularının annelerinden ayrıldıklarında öngörülebilir bir takım duygusal tepki gösterdikleri incelenmiştir. Bu tepkiler ise ağlama, anne arayışı ve yabancıların sakinleştirici çabalarına rağmen direnme davranışlarıdır. İkinci kısma geçildiğinde ise öğrenilmiş çaresizlik ve üzüntü olarak ortaya çıkmıştır. Ardından anne ortama geri geldiğinde anneye karşı ilgisizlik ve kaçınma davranışları gözlenmiştir.

Bowlby'nin gözlemlerine göre, birincil bakım verenleri tarafından terk edilen çocuklar, kişilerarası ilişkilerde yakın ve kalıcı bağlar kurmada zorlanmakta; yetişkinlik döneminde ise toplumun ahlaki normlarına uymama, hırsızlık ve çevreye zarar verme gibi problematik davranışlar sergileme eğilimi göstermektedirler. Bowlby'nin gözlemleri, söz

konusu çocukların ya bakım verenleri tarafından ihmal edilerek ilgisiz bir şekilde yetiştirildiklerini ya da erken çocukluk dönemlerinde annelerinden uzun süreli ayrılıklar yaşadıklarını ortaya koymuştur. Bowlby, çocuklarda ortaya çıkan problemlerin temelinde çoğunlukla anne yoksunluğunun bulunduğunu belirtmiştir.”. Bowlby’ye göre çocukların ruhsal sağlığı açısından en önemli faktör, anneleriyle kurdukları şefkatli, yakın, samimi ve düzenli etkileşimlerden mahrum kalmalarıdır. Bu yoksunluk, çocukların anneye güvenli bir bağlanma geliştirmelerini engellemekte ve ortaya çıkan sorunların temel kaynağını oluşturmaktadır (Bretherton, 2013).

Bowlby, bağlanmanın temel işlevinin bireyi dış tehlikelere karşı korumak olduğunu belirtmektedir. Kişinin, tehlikelerden korunmak amacıyla bakım vereniyle kurduğu bağlanma ilişkisini ‘güvenli alan’ olarak tanımlamaktadır. Bebek ile bakım veren arasındaki ilişkide mesafe oluşması ya da ihtiyaç duyulduğu anda bakım verenin kararsız veya tutarsız bir şekilde yanıt vermesi gibi durumlarda ise bağlanma sistemi aktif hale gelerek işlev görmektedir (Bowlby, 1979).

Bowlby (1980), orijinal teorisinde çocukların yetişkin bakıcılarıyla kurdukları etkileşimler aracılığıyla dünyada nasıl işlev göreceklərini öğrendiklerini ifade etmektedir. Özellikle yaşamın ilk üç yılında, bu deneyimlerin erken beyin gelişimini ve sinir yollarının oluşumunu önemli ölçüde etkilediği belirtilmektedir. Yetişkin bakım veren ile kurulan her etkileşim, bebeğin ilerleyen dönemlerde stresli durumlarla karşılaştığında göstereceği tepkilerin temelini şekillendirmektedir. Bebekler, bakıcılarından edindikleri bu deneyimler doğrultusunda kendilerini nasıl yatıştıracaklarını ya da sakinleştiremeyeceklerini öğrenmekte; bu süreçler daha sonraki öğrenme kapasitesi ve bellek işlevleri üzerinde de belirleyici olmaktadır. Sonuç olarak Bowlby, bebek ile bakım veren arasındaki bağlanma ilişkisinin ve erken dönem ayrılık deneyimlerinin psikolojik gelişim üzerinde belirleyici bir rol oynadığını vurgulamaktadır (Hazan, 2017).

2.2.1.1. İçsel Çalışan Model

Bowlby (1982), Bağlanma Kuramı kapsamında İçsel Çalışan Model (Internal Working Model) kavramını ele almış ve bu yapının bağlanma süreçlerindeki rolünü vurgulamıştır. Bowlby’nin (1980) bakış açısına göre çocuğun birincil bakım vereniyle kurduğu bağ, içsel çalışma modelinin gelişiminde merkezi bir rol üstlenmektedir. İçsel

alışan modeller; benliği ve diğerlerini anlamaya yönelik zihinsel yapıların oluşturduğu bilişsel kalıplar olarak tanımlanmaktadır. Bu yapılar, bireyin sosyal etkileşimlerinden edindiği deneyimler ve bireysel arzular temelinde şekillenmekte ve davranışlarına yön vermektedir. Bowlby (1969), temel bakım verenin içsel çalışma modelleri aracılığıyla çocuğun gelecekteki sosyal etkileşimlerine yönelik bir örnek oluşturduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda, bakım verenle tekrarlanan etkileşimler sayesinde bebek, karşılaşacağı durumları ve bu durumlara nasıl yanıt vereceğini öğrenmektedir (Hazan vd., 1994).

İçsel alışma modelleri, bireyin olgunlaşma süreci boyunca gelişen bilişsel, duygusal ve motivasyonel şemalar olarak açıklanmaktadır (Berman vd., 1994). Benlik modeli, bakım verenle kurulan etkileşimler sonucunda benliğin ne ölçüde sevgiye değer, önemli ve yeterli olduğuna dair içselleştirilmiş ve genelleştirilmiş düşünceleri ifade eder. Diğer modeli ise, bakım verenle yaşanan etkileşimler aracılığıyla diğer insanların ve dünyanın ne kadar güvenilir ve duyarlı olduğuna ilişkin içselleştirilmiş ve genelleştirilmiş inançları yansıtır (Berman vd., 1994).

2.2.2. Mary Ainsworth Bağlanma Modeli

Anne ile ocuk arasında bebeklikten itibaren gelişen bağlanma, kişilik gelişimine yön veren dinamik bir ilişki ağı olarak tanımlanmaktadır (Allen vd., 1999). Ainsworth ve arkadaşları (1978), bağlanma davranışlarını inceledikleri çalışmada ‘Yabancı Durum’ olarak adlandırılan yöntemi geliştirerek bebeklerin farklı bağlanma stilleri sergileyebileceğini ortaya koymuşlardır. Söz konusu çalışmada bebekler, beklenmedik bir ayrılık deneyimini tecrübe etmişlerdir. Farklı bağlanma stillerinin incelenmesi bebeklerin ayrılık ve yeniden birleşme durumlarında verdikleri tepkiler üzerinden tanımlanmıştır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde üç farklı şekilde bağlanma tarzı görülmüştür (Ainsworth vd., 1978). ‘Yabancı Durum’ deneyinde güvenli bağlanan çocuklar anneleriyle odada oynarken odaya yabancı geldiğinde oyuncakları inceleyip keşfederek, yabancıyla birlikte sakin bir biçimde oyun oynamaya devam etmişlerdir. Aynı zamanda yabancı kişi odaya girdikten sonra hiçbir şekilde ağlama, bağırma gibi olumsuz tepkide bulunmamışlardır. Güvenli bağlanma durumu gösteren çocuklar anne odadan çıktığında ağlama davranışı göstermiş olup, anne odaya yeniden girdiğinde sakinleşerek oyun

oynamaya devam etmiştir. Kaygılı bağlanma davranışı gösteren çocuklar, anne ile odada oynarken oyuncakları keşfetmek yerine devamlı olarak annenin yanından ayrılmak istememiştir. Kaygılı bağlanan çocuklar, odaya giren yabancıyı kabul etmeyerek sürekli ağlama davranışları sergilemiş ve bu durum onlarda belirgin bir huzursuzluk yaratmıştır. Anneleri odadan çıktıktan sonra ağlama davranışları artmış olup anneleri odaya geri döndüğünde ise ağlama davranışına devam ederek anneden ayrılmadan onun yanında kalma eğilimi göstermişlerdir. Kaçınan bağlanma durumu gösteren çocuklar ise anneleri odadayken, annelerinin varlığını görmezden gelme eğilimi göstererek, duygusal bir bağ kurmadan kendi başlarına oyun kurmuşlardır. Odaya yabancı biri geldiğinde aynı şekilde yabancı kişi de görmezden gelerek oyun oynamaya devam etmişlerdir. Kaçınan bağlanma stili gösteren çocuklar hiçbir şekilde ağlama davranışında bulunmamış olup kendilerini huzursuz hissetmemişlerdir (Ainsworth vd.,1978) .

2.2.3. Erken Çocuklukta Bağlanma

Kişilerin sağlıklı bir kişilik gelişimi gösterebilmelerinde en önemli etkenlerden biri, erken çocukluk döneminde kurulan bağın niteliğidir. Erken çocukluk dönemde kişiliğin oluşmasında, anne ya da birincil bakım verenle kurulan duygusal bağlar ve gerçekleştirilen etkileşimler yönlendirici bir işlev üstlenmektedir. Bu sebeple Bowlby ve Ainsworth, erken çocukluk dönemini bağlanma açısından en kritik evre olarak tanımlamaktadır. Onlara göre, bu dönemde oluşan bağların temeli anneye kurulan ilk fiziksel temaslara dayandırılmakta ve süreç ilerleyen yıllarda gelişimini sürdürmektedir (Bowlby, 1980). Anne ile çocuğun ortak bir amaç veya plan etrafında buluşabilmeleri, çocuğun ayrılık anlarında dahi ilişkinin sürdüğünü fark etmesini sağlamaktadır. Bu nedenle kısa süreli ayrılıklar sırasında çocuk kendini güvende hissedebilir. Okul öncesi dönemdeki daha büyük yaş grupları ise, ayrılık ve kavuşma süreçlerinde asıl üzüntüyü, kısa ayrılıklardan ziyade, bu süreci birlikte düzenleyebilecek ortak hedef ya da planın bulunmaması durumunda yaşamaktadır (Marvin vd., 1982).

Marvin'in gerçekleştirdiği deneysel araştırmada, iki ile dört yaş arasındaki çocukların annelerinden kısa süreli ayrıldıkları durumlara verdikleri tepkiler değerlendirilmiş özellikle dört yaş grubunun ayrılık ile yeniden birleşme süreçlerinde anneleriyle ortak ya da karşılıklı planlar yapmaya daha fazla eğilim gösterdiği

bulunmuştur. (Marvin vd., 1982) Yapılan çalışmada iki ve dört yaş arasındaki çocukların ayrılık ve tekrar bir araya gelme anlarında gösterdikleri tepkiler incelendiğinde, iki yaş grubundaki çocukların, bir yaş dönemindeki çocuklara kıyasla benzer tepkiler gösterdiği, ancak daha az temas arayışı gösterdiği bulunmuştur. Üç yaşındaki çocuklarda ise bir yaşındaki çocuklara kıyasla ayrılık kaygısının ve yakınlık arayışının daha düşük olduğu görülmüştür. Dört yaşındaki çocuklar ise genellikle yabancı bir ortamda yaşanan kısa süreli ayrılıkları önemsememekte ve yeniden birleşme zamanı geldiğinde yoğun fiziksel temas aramaksızın neşeli bir etkileşim kurma eğilimi göstermektedirler (Ainsworth, 1985).

İlkokul döneminde sosyal çevrenin önem kazanmasıyla çocuk, bağlanma modelinden bağımsızlaşarak akran merkezli bir etkileşim geliştirmektedir. Bu gelişim evresinde bağlanma, dört ayırt edici özellik üzerinden açıklanmaktadır. Birincisi çocuk, bağlanma figürüyle gerektiğinde ihtiyaç duyduğunda iletişim kurabileceğini bildiğinde, daha uzun ayrılıkları sorun yaşamadan sürdürebilmektedir. İkinci olarak, orta çocukluk döneminde ebeveynler hâlâ temel bağlanma figürü olma özelliğini sürdürmektedir. Çocuklara bağlanma figürüne ihtiyaç duyabilecekleri durumlar sorulduğunda, (örneğin, gece karanlıkta kaldıklarında ya da yeni bir ortama girdiklerinde) 11–12 yaş aralığındaki çocukların dahi akranlarına kıyasla ebeveynlerini tercih ettikleri görülmüştür. Bir diğer özellik, güvenli üs rolünün ebeveyn–çocuk ilişkisinde daha kapsamlı bir ortak düzenleme biçimine dönüşmesidir. Sonuç olarak, bu gelişim evresinde bakım verenler, çocuk için stres yaratan durumlarda hâlâ güven verici bir sığınak olmayı sürdürmekte ve çevresini keşfetmesini kolaylaştıran destekleyici bir temel işlevi üstlenmektedir (Kerns vd., 2016).

2.2.4. Yetişkinlikte Bağlanma

Bireyin çocuklukta bakım verenleriyle geliştirdiği bağlanma biçimleri, yetişkinlikte kuracağı yakın ilişkilerin zeminini oluşturmaktadır. Erken dönemde oluşan bağlanma örüntülerinin, yetişkinlikteki romantik ilişkilerde sergilenen davranışlarla büyük ölçüde benzer şekilde görüldüğü ileri sürülmektedir. Çocuğun erken dönemde bakım vereni tarafından ihtiyaçlarının karşılanması güven duygusunun gelişimini desteklerken, yetişkinlikte partnerle kurulan ilişkide bu ihtiyaçların karşılanması, güven duygusunun

sürdürülmesini sağlamaktadır. Bu çerçevede partner, bireyin gelişimini sürdürebilmesi için güvenli bir temel işlevi üstlenmektedir (Bartholomew, 1997).

Hazan ve Shaver, (1987) yetişkinlikteki bağlanma süreçlerini inceleyen ilk çalışmalardan birini gerçekleştirerek üç boyutlu bağlanma modelini geliştirmiştir. Yetişkin bağlanmasının bebek-bakım veren ilişkisine benzer nitelikler taşıdığını öne süren araştırmacılar, bu doğrultuda Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) sınıflandırmasını temel almışlardır. Araştırma bulguları, bağlanmanın güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan olmak üzere sınıflandırılabileceğini göstermiştir. Çalışmaya göre, erken dönemde oluşan bağlanma stilleri ile yetişkinlikte gözlenen bağlanma biçimleri arasında yüksek düzeyde bir süreklilik bulunmakta; ayrıca romantik aşk deneyimlerinde bu üç bağlanma grubunun birbirinden ayrıştığı saptanmıştır. Bununla birlikte bağlanma stillerinin hem benlik ve başkalarına dair zihinsel modeller hem de ebeveynlerle yaşanan erken dönem deneyimlerle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda Bartholomew ve Horowitz (1991), üç boyutlu modeli temel alıp genişleterek dört boyutlu bağlanma modelini ortaya koymuştur. Buna göre dörtlü bağlanma modeli aşağıdaki şekil 1 de gösterilmiştir.

		Kendilik Modeli	
		Olumlu	Olumsuz
Başkaları Modeli	Olumlu	Güvenli Bağlanma Yakınlık kurmakta rahat ve özerk	Saplantılı Bağlanma İlişkilere takıntılı
	Olumsuz	Kayıtsız Bağlanma Yakınlığa karşı kayıtsız ve karşıt bağımlı	Korkulu Bağlanma Yakınlıktan korkan ve sosyal açıdan kaçınan

Şekil 1. Yetişkin Dörtlü Bağlanma Modeli

Kaynak: Bartholomew vd, 1991 s.227

Şekilde sunulan modelde, benlik ve başkaları algısının olumlu ya da olumsuz biçimde değerlendirildiği iki boyutlu bir yapı ortaya konmaktadır. Bireylerin sahip oldukları benlik ve başkaları modellerinin olumlu ya da olumsuz oluşuna göre bağlanma stilleri şekillenmiştir. Bu boyutlar ise güvenli, kayıtsız, saplantılı ve korkulu olmak üzere dört temel biçimde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflama, bireyin kendisini değerli ve desteklenmeye uygun görme düzeyine bağlı olarak şekillenmektedir. Bireyde gelişen olumlu benlik saygısı, içsel bir süreç sonucunda oluşmakla birlikte, kalıcılığı için dış çevreden gelen kabul ve onayla pekiştirilmesi gerekmektedir. Modelin bir diğer boyutu ise kişinin başkalarını algılama biçimini ifade etmektedir. Başkalarının güvenilir ve erişilebilir ya da reddedici ve güvenilmez olarak algılanmasına göre pozitif-negatif bir sınıflandırma yapılmaktadır (Bartholomew vd., 1991). Böylece hem benlik hem de başkaları algısını temel alan dörtlü bağlanma modelini sunmuştur.

Güvenli bağlanma stilindeki bireylerde hem olumlu benlik algısı hem de olumlu başkaları algıları birlikte görülmektedir. Bu bağlanma biçimi, kişinin kendini değerli ve yeterli hissetmesi ile başkalarını güvenilir ve duyarlı algılamasının birlikte ortaya çıkmasıyla tanımlanmaktadır. Güvenli bağlanmaya sahip kişiler; yüksek özsaygı ve özerklik düzeyleriyle dikkat çeker, sosyal ilişkiler kurmada güçlük yaşamazlar. Bu bireyler, hem kendilerini sevgiye layık kabul eder hem de başkalarını güvenilir ve destek sağlayan kişiler olarak değerlendirme eğilimi gösterirler. Bu nedenle güvenli bağlanmaya sahip bireyler, sağlıklı ilişkiler geliştirme, sosyal çevreye uyum sağlama ve duygusal dengeyi koruma konusunda daha başarılıdır. Ayrıca iletişime açık olmaları, çevreyle etkileşimden rahatsızlık duymamaları, terk edilme olasılığını kaygı verici görmemeleri ve romantik ilişkilere katılmaktan kaçınmamaları bu bağlanma stiline ayırt edici özelliklerindendir. Araştırmalar, güvenli bağlanmaya sahip bireylerin geçmiş yaşantılarını daha sık hatırladıklarını ve bu anıların çoğunlukla olumlu içerik taşıdığını göstermektedir (Morsünbül, 2011). Bu bireyler, bakım verenleriyle ilişkilerini genellikle olumlu betimlemekte ve ebeveynlerini sevecen ile anlayışlı figürler olarak ifade etmektedir. Ayrıca, çocukluk anılarının büyük oranda olumlu deneyimlerden oluştuğu saptanmıştır (Zimmermann, 1995).

Kayıtsız bağlanma stilinde birey, kendisini değerli ve sevgiye layık olarak algılarken başkalarına yönelik olumsuz bir bakış açısı sergiler. Bu bağlanma biçiminde kişiler, hayal kırıklıklarından korunmak amacıyla yakın ilişkilerden kaçınarak bağımsız kalmayı tercih eder ve böylelikle duygusal incinme riskini azaltırlar (Bartholomew vd., 1991). Yüksek özsaygı düzeyleri ve sevildiklerine ilişkin inançları olumlu benlik algılarını desteklese de başkalarına güvenme konusundaki isteksizlikleri, duygularını ifade etmekten kaçınmaları ve ilişkilerden uzak durma eğilimleri nedeniyle diğer insanlara karşı olumsuz bir tutum geliştirmektedirler. Bu nedenle kayıtsız bağlanmaya sahip bireyler, sosyal destek arama davranışından kaçınmakta ve yakın ilişki kurma gereksinimi hissetmemektedirler (Bartholomew vd., 1991; Sümer vd., 1999).

Saplantılı bağlanma stilindeki bireyler başkalarını olumlu algılarken benliklerine yönelik olumsuz bir şeması geliştirmektedir. Ebeveynleri tarafından tutarsız ve duyarsız yaklaşımlara maruz bırakılan kişilerin, bu bağlanma biçimine ait özellikler sergiledikleri ileri sürülmektedir. Saplantılı bireyler, tehlikeli durumlarda artan stres ve kaygının etkisiyle kendilerini baskı altında hisseder ve başkalarından daha fazla yakınlık ile onay bekleme eğilimi gösterirler. Bu bağlanma stilinde değersizlik düşüncesi yoğun bir şekilde görülmektedir. Birey, bakım verenin sevgi yoksunluğunu hissetmekte aynı zamanda bu durum, yetişkinlik dönemindeki ilişkilerinde aşırı onay alma gereksiniminin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Bartholomew, 1990: 163; Pietromonaco vd., 2013). Bireylerin düşük benlik algısı, reddedilme ve terk edilme korkularının özellikle romantik ilişkilerine yansımaya neden olmaktadır. Söz konusu bireyler, ilişkilerinde kendilerine dair fazladan ayrıntılar anlatma eğiliminin yanı sıra, kıskançlık ve agresif tutumlar sergileyebilmektedir. Ancak onlar için romantik duygular hissetmek oldukça kolaydır. İlişkilerinde genellikle duygusal iniş çıkışların ve tutarsızlıkların baskın olduğu, sık sık kopmalar ve yeniden birlikteliklerle devam eden bir ilişki tarzına yöneldikleri görülmektedir (Cooper vd., 1998).

Korkulu bağlanma stiline sahip bireyler ise, olumsuz benlik ve olumsuz başkaları modellerinin birleşimiyle ortaya çıkar. Ailelerinde yeterince ilgi ve sevgi göremeyen bu bireyler, kendilerini sevgiye layık algılamadıkları gibi başkalarına güven konusunda da zorlanmakta ve reddedilme kaygısını sürekli olarak yaşamaktadırlar (Sümer vd., 1999).

Dolayısıyla bu bireyler hem kendilerine hem de başkalarına ilişkin olumsuz değerlendirmeler geliştirmektedir. Benlik saygıları düşük olduğundan, başkalarını güvenilmez görmekte ve ilişki kurmayı arzuladıklarında dahi reddedilecekleri beklentisini taşımaktadırlar (Bartholomew vd., 1991). Korkulu bağlanma stili oluşturan bireylerde görülen negatif benlik algısı, geçmişte yaşanan olumsuz bağlanma deneyimlerinin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Bu örüntü, bireylerde olumsuz sonuçlara yol açtıkları ve olumlu deneyimleri sürdüremedikleri yönünde bir algının gelişmesine neden olmaktadır (Mikulincer, 1995, s. 1213).

Dörtlü bağlanma stili çerçevesinde değerlendirildiğinde, yakınlıktan kaçınma davranışının hem korkulu hem de kayıtsız bağlanma örüntülerinde benzer şekilde görüldüğü anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, bu iki bağlanma biçimi benlik saygısının olumlu boyutu açısından birbirinden ayrılmaktadır. Saplantılı ve korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin, olumlu benlik algılarını sürdürebilmek için yoğun şekilde dışsal desteğe ihtiyaç duydukları belirtilmektedir. Yeni bir ilişkiye başlama noktasında ise farklılık göze çarpmaktadır: Saplantılı bağlanma eğilimindeki bireyler, bağımlılık gereksinimlerini karşılamak üzere çevresindekilere yönelirken; korkulu bağlanma eğilimindekiler, olası hayal kırıklıklarından kaçınmak amacıyla yakın ilişkilerden uzak durmayı tercih etmektedir (Bartholomew & Horowitz, 1991).

2.3. Somatizasyon

Somatizasyon terimi, 1943 yılında Stekel tarafından ilk kez kullanılmakla birlikte organik nedenlerle açıklanamayan fiziksel belirtilerin görüldüğü bir bozukluk şeklinde tanımlanmıştır (Lipowski, 1988). Somatizasyon kavramı, bireyin yaşadığı psikolojik, psikiyatrik ya da sosyal nedenli sorunları bilinçdışı bir biçimde bedensel belirtilerin yansıtması şeklinde tanımlanmıştır (Lipowski, 1987).

Başka bir ifadeyle somatizasyon, gerçekte organik bir rahatsızlık olmamasına rağmen fiziksel belirtiler yoluyla, ruhsal ve sosyal sorunlara ilişkin yardım arama eğilimini oluşturan süreç olarak tanımlanır. Bu olgu, kişilik özellikleri, öğrenilmiş davranış örüntüleri, psikiyatrik bozukluklar ve başa çıkma tarzları gibi birçok psikolojik değişkenin ortak ifade biçimi olarak değerlendirilmektedir (Ünal, 2002).

Ortaya çıkan bedensel şikayetler kişileri tıbbi olarak bir yardım arama davranışı yönlendiren bir süreç olarak görülmektedir. Somatizasyon hem tıp hem de psikoloji, psikiyatri disiplinlerinin ilgi alanına girer. Dolayısıyla somatizasyon, zihinsel süreçler ile bedensel tepkiler arasındaki ilişkiyi anlamada merkezi bir konuma sahiptir (Allen vd., 2001).

Lipowski'nin (1988) araştırmaları, somatizasyonun tek başına psikolojik bir tanı niteliği taşımadığını ortaya koymaktadır. Bilişsel, davranışsal ve deneyimsel bileşenlerden oluşan somatizasyon, tıp ve psikoloji alanlarında tam olarak açıklığa kavuşturulamamış bir problem olarak görülmektedir. Bilişsel bileşen, bireyde ortaya çıkan semptomları tıbbi rahatsızlık olarak algılaması, davranışsal bileşen, bireyin bedeninde fark ettiği fizyolojik belirtiler ve şikayetler nedeniyle tıbbi yardım arayışı içine girmesi son olarak deneyimsel bileşen ise, bireyin kendisinde hissettiği ağrı ve şikayetler şeklinde tanımlanmaktadır. Lipowski, bu tarz semptomlar ortaya koyan kişiler için "hasta" sözcüğü yerine "somatizer" ifadesinin kullanılmasını öne sürmüştür. "Somatizer" kavramı ise, duygusal ya da psikolojik sıkıntılarını bedensel belirtilerle ifade eden kişi anlamına gelmektedir (Lipowski, 1988).

Somatizasyon bozukluğu sonucunda görülen belirtiler en yaygın olarak şu şekildedir;

- Nausea (bulantı)
- Kusma
- Öğürme
- Geğirme
- Abdominal şişlik
- Bedenin farklı yerlerinde ortaya çıkan ağrılar
- Menstrüel düzensizlikler
- Hareket etmede güçlük
- Soluk alıp vermede güçlük
- Kısmi ve kısa süreli felç (Uğur, 2015).

Somatizasyon bir bozukluk olarak ilk kez APA tarafından tanı sınıflandırması için oluşturulan DSM-III (1980) içerisinde ‘Somatoform Bozukluklar’ tanı kategorisinde tanımlanmıştır. DSM-IV-R’ye kadar aynı başlık altında tanımlanan somatizasyon tanısı için, çok sayıda bedensel yakınmanın varlığı, bu yakınmaların 30 yaşından önce başlaması ve tıbbi olarak açıklanamıyor olması gerektiği belirtilmiştir. Bu kriterler ayırıcı tanı için yeterli olmadığı gerekçesiyle eleştirilmiş ve fiziksel semptomların tıbbi olarak açıklanamaması gerekliliği DSM-V ile kaldırılmıştır.

DSM-V’e göre “Bedensel Belirti Bozuklukları ve İlişkili Bozukluklar” 7 grupta sınıflandırılmaktadır (DSM-5, 2013):

- 1- Bedensel belirti bozukluğu
- 2- Hastalık kaygısı bozukluğu
- 3- Konversiyon bozukluğu
- 4- Diğer sağlık durumlarını etkileyen ruhsal etkenler
- 5- Yapay bozukluk
- 6- Tanımlanmış diğer bir bedensel belirti bozukluğu ve ilişkili bozukluk
- 7- Tanımlanmamış diğer bir bedensel belirti bozukluğu ve ilişkili bozukluk

Aşağıda DSM-V (2013) içerisinde yer alan bedensel belirti bozukluğunun tanı ölçütlerine yer verilmiştir. Bunlar:

A. Sıkıntı veren ya da günlük yaşamı önemli ölçüde kesintiye uğratan bir veya birden çok bedensel belirti.

B. Aşağıdakilerden en az biri ile kendini gösteren, bedensel belirtiler ya da bunlara eşlik eden sağlıkla ilgili kaygılarla ilişkili aşırı düzeyde düşünceler, duygular ya da davranışlar:

- Kişinin belirtileriyle orantısız, süreklilik gösteren düşünceler
- Sağlıkla ya da belirtilerle ilgili, sürekli yüksek düzeyde bir kaygı.
- Bu belirtilere ya da sağlık kaygılarına aşırı zaman ve içsel güç harcanır.

C. Herhangi bir bedensel belirti bulunmasa da belirti gösteriyor olma durumu süreklilik gösterir (altı aydan uzun süreli olarak) (APA, 2013).

2.3.1. Somatizasyonun Tarihçesi

Fiziksel bir hastalıkla açıklanamayan bedensel belirtilere ilişkin ilk yazılı ifadeler, M.Ö. 1900'lü yıllarda Mısır'da keşfedilen Kahun tabletlerinde yer almaktadır. Bu olguları tanımlayabilmek amacıyla, Eski Yunan literatüründe yer alan 'histerion' sözcüğünden türetilen 'histeri' terimi kullanılmıştır. Eski Yunan anlayışına göre, bedensel yakınmalarla seyreden bu hastalık, cinsel doyuma ulaşmamış kadınlarda rahmin (uterus) vücut içerisinde hareket etmesinden kaynaklanmakta ve yalnızca kadınlarda görülen bir durum olarak kabul edilmekteydi. 1600'lü yıllarda yapılan araştırmalarla birlikte, merkezi sinir sistemi hakkındaki bilgilerin artması sonucunda, açıklanamayan belirtilerin kaynağının beyin olabileceği düşünülmeye başlanmıştır (Akyıldız, 201).

İncelenen diğer bir araştırmada yapılan açıklamalar ise uterusun vücutta yukarı doğru serbestçe dolaşmasının bireylerin fiziksel belirtiler göstermesine neden olduğu şeklindedir. Bu dönemde uygulanan tedavi yöntemleri, uterusun vücut içerisindeki doğal konumuna geri dönmesini sağlamak amacıyla çeşitli fiziksel ya da duyuşsal uyarımlar yoluyla gerçekleştirilmiştir. Uterusun aşağıya doğru hareketini sağlamak amacıyla, o dönemde değerli ve hoş kokulu maddelerin tütsülenmesi ya da kötü kokulu maddelerin ağız yoluyla alınması veya koklanması gibi uygulamalara başvurulmuştur (Smith, 1990).

Sydenham, 1682 yılında somatizasyonu kadınlarda "histeri", erkeklerde "hipokondri" terimleriyle açıklamış; bu olgunun hem beden hem zihin boyutuna sahip olduğunu öne sürerek dönemin tıp yaklaşımında çığır açan bir perspektif sunmuştur. Paul Briquet ise 1958 yılında, histerinin, çeşitli bedensel belirtilerin bir arada görüldüğü çok sayıda belirtiyyle seyreden bir bozukluk olduğunu belirtilmiştir (Gözcüoğlu, 2012). Purtell ve arkadaşları 1951 yılında, Briquet'nin kavramını yeniden değerlendirerek bazı belirtileri tanımlamış ve bu duruma yeni bir boyut kazandırmışlardır. Guze ise, 1970 yılında daha net sınırlanmış bir 'Briquet Sendromu' tanımı önermiştir. Tanımlanan bu sendrom, fiziksel ve psikiyatrik olmak üzere toplam 59 belirtiyi içermekte ve araştırma tanısı koyulabilmesi için bu belirtilerden en az 25'inin varlığı gerekli görülmektedir. 1980'de DSM-III'ün yayımlanmasıyla birlikte, gözlemciler arası güvenilirliği yüksek olan bu durum "somatizasyon bozukluğu" adıyla tanı sistemine dâhil edilmiştir (Yavuz, 2012).

Tıbbi gelişmelerin hız kazandığı bu dönemde, patolojik araştırmalar aracılığıyla beyin ve beden arasındaki ilişkilerin temelleri atılmaya başlanmıştır. Charcot ve Freud gibi öncü isimlerin yirminci yüzyıldaki psikolojik açıklamaları, somatizasyon kavramının daha iyi anlaşılmasına yönelik önemli katkılar sunmuştur (Parman, 2005). Somatizasyon konusundaki araştırmalarda, beden dili önemli bir referans noktası olarak öne çıkmakta; somatik belirtilerin ise beden diline kodlanmış bir iletişim biçimi olduğu vurgulanmaktadır. Somatizasyon tablosunda en sık rastlanan durumlardan bazıları; bireyin bedensel duyularına karşı aşırı duyarlılık göstermesi, tepkilerini bu duyumlara göre biçimlendirmesi ve bu duyuları hatalı biçimde yorumlamasıdır (Brodsky, 1984). Somatizasyonla ilgili görüşlerin zaman içinde değiştiği ve farklılaştığı görülmektedir. Tarihsel süreçte geliştirilen açıklamalar, bedensel belirtilerin, duygusal yaşantılarla kurulan bağın zayıflaması sonucunda ortaya çıkabileceğini ileri sürmektedir.

2.3.2. Somatizasyon Epidemiyolojisi

Somatizasyon, kapsamı geniş ve farklı özellikler gösterebilen bir klinik tablodur. Bu sebeple, somatizasyon yaşayan bireyler oldukça çeşitli ve farklı özellikler taşıyan bir topluluğu oluşturur. Somatizasyonun süresi, yoğunluğu, bedensel durumun etkilenme derecesi ve bireyin duygularını fark etme ile ifade etme becerisi kişiler arasında farklılıklar göstermektedir (Kesebir, 2004).

Literatür incelendiğinde somatizasyon bozukluğu epidemiyolojisini incelemek amacıyla yürütülen çalışmalarda toplumdaki yaygınlık oranı; yaş, cinsiyet, öğrenim düzeyi ve bireyin yaşadığı coğrafi konum gibi değişkenler göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Bu araştırmalar, somatizasyonun demografik ve sosyokültürel faktörlerle ilişkisini ortaya koyan tutarlı bulgular içermektedir. Ekonomik ve sosyal koşulların olumsuz olduğu, okuryazarlık düzeyinin ise görece düşük kaldığı toplum geçmiş ya da şimdiki dönem içinde bulunan topluluklar ve azınlık halklar arasında daha sık görüldüğü bildirilmiştir (Ceylan, 2021). Semptomların ortaya çıkış dönemi genellikle 30-35 yaş arasında olmakla birlikte gençlik dönemine kadar uzanabilmektedir (Özmen vd, 1997).

Somatizasyon bozukluğunun sıklığını inceleyen ilk çalışmalar 1978 yılında New Haven'da gerçekleştirilmiş, bu araştırmada somatizasyonun görülme sıklığı %0,4 olarak

saptanmıştır (Fidanoğlu, 2007). Gureje ve çalışma arkadaşları (1997) tarafından yürütülen çalışmanın epidemiyolojik açıdan dikkat çekici olmasının sebeplerinden biri, 14 farklı ülkede yer alan 15 büyük şehirden veri toplamış olmalarıdır. Araştırma bulguları, Güney Amerika’da semptom gösterme oranlarının diğer ülkelerden belirgin biçimde daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bulgular genel tablo içinde ele alındığında, açıklanamayan somatik belirtilerin yaygınlığı ile düşük eğitim düzeyi arasında zayıf bir ilişkinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Ancak semptom sıklığının coğrafi konum veya ekonomik gelişmişlik düzeyi ile anlamlı bir bağlantısı bulunmamıştır. Somatik semptom gösterme riski en çok 45 yaş ve üzeri bireylerde görülmektedir. Bununla birlikte, 6 yıl ve üzeri eğitim almış kişilerin somatik belirtiler yaşama ihtimalinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Somatizasyon bozukluğunun yaşam süresi boyunca karşılaşma oranı %0,2–2 arasında olduğunu göstermektedir. Somatik semptom sayısı kadınlarda kadınlarda 6–12, erkeklerde ise 4–12 arasında somatik semptom varlığı ölçüt alındığında, somatizasyon oranı %1 olarak saptanmıştır. Kadın/erkek oranı 5/1 10/1’dir. Araştırma bulgularına göre, kadınlar ve erkekler demografik, klinik özellikler ve psikiyatrik eş tanılar açısından benzerlik göstermektedir. Menstrüel semptomlar genellikle ilk ortaya çıkan belirtiler arasında yer almakta; baş ağrısı, karın ağrısı ve konversif tepkiler de sıklıkla başlangıç semptomları olabilmektedir. Bu ailelerde birincil erkek akrabalarda alkolizm, ilaç kötüye kullanımı ve antisosyal kişilik bozukluğu prevalansı yüksektir (Yılmaz,2001). DSM-IV verilerine göre, somatizasyon bozukluğunun prevalansı kadınlarda %0,2–%2 arasında değişirken, erkeklerde %0,2’den daha düşük oranlarda görülmektedir. Bu bozukluğa olguların yaklaşık %85’inde başka bir ruhsal bozukluk da eşlik etmekte olup, en sık görülen eş tanılar depresyon ve anksiyete bozukluklarıdır (Lim vd., 2000).

2.4. Narsisizm

Narsisizm kavramı ilk olarak Havelock Ellis, tarafından 1898 yılında tanımlanmıştır. Narsisizmi, Yunan mitolojisindeki Narkissos figürüyle bağlantılandırılmıştır. Yunan mitolojisine dayanan bu hikaye Echo adındaki bir peri kızının Narkissos’ a aşık olup aşkına karşılık bulamamasıyla başlar. Narkissos etrafındaki kimseyi beğenmemekle birlikte yalnızca kendisine hayranlık duymaktadır. Echo aşkına

karşılık alamadığı için gün geçtikçe tükenir ve en sonunda bedeni yok olur. Olay karşısında öfkeye kapılan Nemesis adlı tanrıça, Narkissos'u lanetler. Bunun üzerine Narkissos, bir göldeki kendi yansımasına hayran olur ve sonunda bu görüntüye bakarak ölür (Anlı, 2010).

Narsisizm kavramı, literatürde ilk kez Psikiyatri ve Klinik Psikoloji alanlarında tanımlanmıştır (Atay, 2009). Kökeni Yunan mitolojisindeki Narkissos öyküsüne dayanan bu kavram, bireyin kendi benliğine yönelttiği yoğun hayranlıkla ilişkilendirilmiştir. Psikoloji literatüründe ise terim, ilk olarak Havelock Ellis tarafından “Narcissuslike” ifadesiyle kullanılmış ve kişinin cinsel dürtülerinde kendine yönelen hayranlık eğilimini açıklamak için ortaya atılmıştır. Bu yaklaşım, daha sonra Freud'un dikkatini çekmiş ve psikanalitik teorinin gelişiminde önemli bir etki yaratmıştır. Mitolojik bir öyküden esinlenen narsisizm kavramı, ilk kez İngiliz cinsel bilimci Havelock Ellis (1898) tarafından Narkissos mitiyle ilişkilendirilmiş ve cinsel uyarılardaki kendine yönelen hayranlık durumu olarak tanımlanmıştır (Aktaran: Kızıltan, 2000). Ellis'in bu yaklaşımını takiben Paul Nacke (1899), narsisizmi bireylerin kendi bedenlerini erotik yatırımın nesnesi olarak seçmeleri şeklinde açıklamıştır. Nacke'ye göre bu durum, kişinin bedenine aşırı değer atfetmesi ve bundan cinsel doyum sağlamasıyla ilişkilidir (Demirci vd., 2017). Daha sonraki süreçte Sigmund Freud'un, özellikle 1914 yılında geliştirdiği meta-psikoloji kuramı ve klinik araştırmalarında narsisizmi merkezî bir kavram olarak ele aldığı görülmektedir (Raskin vd., 1988).

Freud (1914;2018), narsisizmi otoerotizm ile ilişkilendirmemiş; bunun yerine benlik duygusunun gelişimiyle bağlantılı olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre narsisizm, “dış dünyadan çekilen libidonun benliğe yönelerek bir tutum oluşturması” biçiminde tanımlanabilir. Freud, benlik sevgisi olarak da ifade ettiği narsisizmi *birincil* ve *ikincil* olmak üzere iki düzeyde ele almıştır. Birincil narsisizm, bebeğin kendisinden aldığı hazla ilişkili, gelişimin normal bir aşamasıdır. Bu dönemde bebek, dış dünyadaki nesneleri kendisinin bir uzantısı gibi algılar ve libidinal enerjisini kendi benliğine yönlendirir. Küçük çocukların kendilerini sevmesi gelişimsel olarak sağlıklı kabul edilmektedir ve sağlıklı bir benlik saygısının oluşumu için belirli bir düzeyde narsisizmin gerekli olduğu vurgulanmaktadır (Grenyer, 2013). Sağlıklı gelişim sürecinde libidinal enerji zamanla dış

dünyadaki nesnelere yönelir. Ancak bu süreci engelleyen ya da kesintiye uğratan durumlarda, bebek enerjisini dış nesnelere aktaramaz ve bu enerjiyi yeniden benliğe yansıtır. Bu durumda *ikincil narsisizm* ortaya çıkmaktadır. İkincil narsisizmde birey, libidinal enerjiyi dışa yönlendiremediği için benliğini sevgi nesnesi haline getirir. Bu durum, kişinin başkalarını sevmeye ve onlarla ilişki kurma kapasitesinde güçlükler yaşamasına yol açabilmektedir (Freud, 1914/2018).

İnsanın yaşamını sürdürebilmesi için gerekli enerjinin önemli bir kısmı narsisizmden kaynaklanmaktadır. Narsisizm, yaşamı destekleyen bir unsur olmakla birlikte aynı zamanda risk de barındırabilir. Normal düzeydeki narsisizmin nesnesi, bireyin kendi emeğiyle ortaya koyduğu ürünlerdir. Örneğin bir sanatçının, bilim insanının ya da çiftçinin kendi üretimlerinden duyduğu gurur bu duruma örnek gösterilebilir. Bu noktada kişinin eserlerine ya da başarılarına yönelik ilgisi, üretim sürecine ve kullanılan araçlara yönelen ilgiyle dengelenmektedir. Dolayısıyla bu tür narsisizm, kendi kendini denetleyen bir işlev taşır. Çalışmayı sürdürmek için gerekli motivasyonun önemli ölçüde narsistik özelliklerden beslendiği, ancak üretilen eserin gerçeklikle temas etmesi nedeniyle narsisizmin sürekli kontrol altında tutulduğu görülmektedir. Nitekim birçok narsistik eğilim taşıyan bireyin aynı zamanda yüksek düzeyde yaratıcılık sergilemesi bu mekanizma ile açıklanabilir (Lasch, 2006).

Narsistik kişilik bozukluğunun temelinde belirli bir düşünce örgüsü ve savunma mekanizmaları bulunmaktadır. Birey, benlik algısını düzenleyebilmek için her şeye gücü yeten nesneyi ya idealleştirmekte ya da değersizleştirmektedir. Örneğin çocukluk döneminde sürekli başarıları övülen birey, idealleştirme savunmasına yönelebilen; sürekli eleştirilen bir birey ise değersizleştirme eğilimi geliştirebilir. Bu kişilik yapılanmasında sıklıkla karşılaşılan ortak özellikler; büyülenmeci tutumlar, üstünlük arayışı ve empati yoksunluğu şeklinde tanımlanmaktadır (Masterson, 2016).

Narsistik kişilik bozukluğu olan bireylerde çeşitli özellikler gözlenmektedir. Bunlar arasında; büyülenmecilik ve benzersizlik duygusu, eleştiriye karşı soğuk ya da öfkeli tepkiler, aşağılık veya utanç hissi, boşluk duygusu sayılabilir. Kişilerarası ilişkilerde ise özel ayrıcalık beklentisi, aşırı idealleştirme ya da değersizleştirme eğilimleri, empati yoksunluğu ve başkalarını sömürmeye yönelik davranış örüntülerinden

en az birkaçının varlığı dikkat çekmektedir. Narsisizm genel olarak bireyin kendisini beğenmesi, diğerlerine kıyasla üstün ve yetkin görmesi şeklinde tanımlanabilir. Narsisistik bireyler büyüklenmeci bir inanç sistemine sahip olup, güç ve başkalarının beğenisinden yoğun şekilde motive olurlar (Rosenthal vd., 2006).

2.4.1. Narsisistik Kişilik

Bireyin benlik saygısını düzenleyebilmek amacıyla kendini değerli hissetme çabası ya da sahip olduğu değeri sürdürmeye yönelik girişimleri narsisistik davranışlar kapsamında değerlendirilmektedir. Bu gereksinimin sıklığı ve yoğunluğu, narsisistik patolojinin derecesiyle bağlantılıdır. Yaşamında benlik saygısını korumak adına ne kadar enerji harcadığı, bireyin narsisistik eğiliminin düzeyini göstermektedir. Narsisistik özellikler taşıyan kişiler, zamanlarının büyük bölümünü kendilerine değer atfetmeye ve bu değeri devam ettirmeye yönelik uğraşlarla geçirmektedirler (Şahin, 2023). Narsisizmin kökenine dair teorik yaklaşımlar, ebeveyn tutumlarının ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin belirleyici rolüne işaret etmektedir. Ebeveynlik tarzları ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin belirleyici rolünü vurgulamaktadır (Kernberg, 1975). Sağlıklı bir benlik algısının oluşabilmesi için, özellikle birincil bakım verenlerle erken dönemde kurulan etkileşimlerin işlevsel olması kritik öneme sahiptir. Bu erken sosyalleşme deneyimlerinin yetersiz kalması, bireylerde narsisistik uyumsuzluklara zemin hazırlayabilmektedir (Coppola vd., 2020). Literatürde bazı görüşler ise, aşırı hoşgörölü ebeveynlik biçimlerinin ve koşulsuz övgüye dayalı yaklaşımların narsisistik eğilimlerin gelişimini destekleyebileceğini öne sürmektedir (İmbesi, 1999).

2.4.2. Narsisistik Kişilik Bozukluğu'nda Tanı

DSM-5'e göre narsisistik kişilik bozukluğu; genellikle erken yetişkinlikte başlayan, çeşitli bağlamlarda kendini gösteren ve büyüklenmecilik, hayranlık beklentisi ile empati yoksunluğu ile tanımlanan süregelen bir örüntüdür. Tanı koyulabilmesi için aşağıda yer alan dokuz ölçütten en az beşinin karşılanması gerekmektedir (APA, 2013).

1. Kendi önemini abartılı biçimde algılar (örn. başarı ve yeteneklerini abartır, yeterli başarı olmaksızın üstün biri olarak tanınmayı bekler).
2. Sınırsız başarı, güç, zekâ, güzellik ya da ideal aşk hayalleriyle aşırı meşguldür.

3. Kendini “özel” ve eşi bulunmaz biri olarak görür; yalnızca üstün ya da ayrıcalıklı kişiler (veya kurumlar) tarafından anlaşılabilceğine inanır.
4. Aşırı hayranlık bekler.
5. Hak ettiğı duygusuna sahiptir; yani ayrıcalıklı davranılmasını ya da beklentilerinin kendiliğinden karşılanmasını bekler.
6. Kişilerarası ilişkilerde sömürücüdür; yani başkalarını kendi amaçları için kullanır.
7. Empati yoksunluğu vardır; başkalarının duygu ve gereksinimlerini anlamak veya tanımak istemez.
8. Çoğu zaman başkalarını kıskanır ya da başkalarının kendisini kıskandığına inanır.
9. Kibirli, küçümseyici ya da büyüklenmeci tutum ve davranışlar sergiler.

2.4.3. Narsisizmin Boyutları

Narsisizmi 4 ayrı uyumluluk derecelerine ayırmıştır. Boyutlar arasında otorite, kendine hayranlık, üstünlük ve sömürücülük olarak ayırmıştır (Emmons, 1987). Emmons’un ortaya koyduğu faktörlerden bir kısmının birden fazla kavramı kapsadığını ileri sürmüşler ve çalışmaları sonucunda yedi faktörlü bir modele ulaşmışlardır (Raskin vd., 1988).

- Otorite: Üstünlük kurma, agresif tutum, eleştirel yaklaşım, liderlik, kritiklik ve kendine güven otoritenin örnekleridir.
- Teşhircilik: Gösteriş düşkünlüğü, heyecan arama, sosyallik, dürtüleri kontrol edememe.
- Sömürücülük: Otoriteye karşı gelme, uyumsuzluk, düşmanlık, başkalarına ilgi eksikliği ve hoşgörüyü içerir.
- Hak İddia Etme: Hırs, güç, tahakküm, öfke, edepsizlik, kendini kontrol etme ve başkalarına kayıtsızlık hakkında iddialarda bulunmak
- Kendine Yeterlilik: Girişken olma, bağımsız hareket etme, kendine inanma ve başarıma arzusu, öz yeterlilik kavramını temsil eden unsurlardır.
- Üstünlük: Statü varlığı, kendine güven ve narsistik ego yüceltimi.

2.4.4. Narsisizm Türleri

2.4.4.1. Normal Narsisizm

Literatürde narsisizmin geniş bir yelpazeye yayıldığı görülmektedir. Sağlıklı gelişimin bir parçası olarak belirli bir düzeyde narsisizm bireylerde bulunması gereken doğal bir özelliktir. Normal ya da sağlıklı narsisizm olarak tanımlanan bu boyut, kişinin kendine güvenmesi, mücadeleci olması ve yeterlilik duygularını taşımasıyla karakterize edilmektedir (Behary, 2014). Bu tür narsisizme sahip bireyler, hedeflerine ulaşırken duygu, düşünce ve davranışlarını dengede tutabilmekte; karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkıp yeniden toparlanma kapasitesi gösterebilmektedirler (Pincus vd., 2010).

Kohut (2013), normal narsisizmin; hayranlık, ilgi, beğenilme ve onaylanma gereksinimi düşük, başkalarını takdir edebilme kapasitesine sahip, hayata karşı gerçekçi beklentiler taşıyan, kendi potansiyelinin farkında olarak amaç ve arzularına ulaşabilen, girişimci ve kendine güvenen bireyleri temsil ettiğini öne sürmüştür. Kernberg (2016), normal narsisizmi benliğe yöneltilen libidinal yatırım olarak tanımlamıştır. Bireyin egonun amaçları doğrultusunda hareket etmesi, nesne ilişkileri ve benlik yapısının gelişmiş olması ile tutarlı kişilerarası ilişkiler kurabilmesi, normal narsisizme sahip bireyi tanımlamaktadır. Spencer'e (2001) göre, bu kavram "bireyin hem kendisi hem de çevresiyle, doğrudan veya dolaylı biçimde kurduğu olumlu etkileşim; ayrıca olumsuz ilişkilerde dahi karşı tarafın beklentilerini olumlu biçimde deneyimleme hali" olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, farklı kişilerden gelen eleştiriler veya dışsal değerlendirmeler, bireyin öz güveninde ya da öz saygısında azalma anlamına gelmez. Birey, çevresel geri bildirimlerden bağımsız biçimde kendi zihinsel süreçlerine odaklanarak öz saygısını inşa eder.

2.4.4.2. Patolojik Narsisizm

Patolojik narsisizm, bireyin kendini aşırı değerli görme, kibir, beğenilme gereksinimi ve empati eksikliği ile belirginleşen bir kişilik örüntüsüdür. Patolojik narsisistik kişiler, çevreleri tarafından soğuk, mesafeli, kibirli, özgüvenli ve çekici olarak algılanırlar. Ancak, bu dışsal büyüklenmeci duruşun ardında, başkalarının onayını ve hayranlığını kazanarak savunulan kırılgan bir benlik bulunmaktadır (Kernberg, 1985).

Alan yazında, patolojik narsisizm kavramının büyüklenmeci ve kırılgan olmak üzere iki temel kategori altında ele alındığı görülmektedir. Bu kategoriler, örtük ve açık büyüklenmeci ile örtük ve açık kırılgan narsisizm olmak üzere alt boyutlara ayrılmıştır. Bu sınıflandırma, patolojik narsisizmin homojen bir yapıdan ziyade farklı alt türler içerdiğini göstermektedir (Lukowitsky vd., 2010).

2.4.5. Büyüklenmeci ve Kırılgan Narsisizm

2.4.5.1. Büyüklenmeci Narsisizm

Patolojik narsisizm birçok farklı kategoride sınıflandırmalarla ayrılmış olsa da yapılan araştırmalar çerçevesinde en temel olarak “büyüklenmeci narsisizm” ve “kırılgan narsisizm” şeklinde ele alınmıştır (Dickinson vd., 2003).

İki temel modele derinden bakıldığında ise, büyüklenmeci tip, bireyin kendisini üstün, ayrıcalıklı ve özel biri olarak görme isteği, çevresinden sürekli ilgi ve hayranlık beklemesi, haklılık ve ayrıcalık duygusu taşıması, grandiyozite, teşhircilik, küstahlık, kıskançlık, haset, dikkat çekme arzusu, çevresinden yoğun taleplerde bulunma, başkalarının ihtiyaçlarını önemsememe, endişe düzeyinin en alt seviyede olması gibi niteliklerle tanımlanmaktadır (Akhtar vd., 1982; Wink, 1991)

Büyüklenmeci tipteki bireyler kendilerini gerçeğe uymayan şekilde kendilerini olduğundan üstün görerek, diğer bireylerden daha zeki, daha alımlı ya da daha yetkin olarak niteleyebilirler. Sosyal çevrelerinde dikkat çekici bir şekilde özgüvenli olan bu bireyler kendilerine ilgi ve hayranlık duyulmasını beklerler. (Kernberg, 1999; Wink, 1991). İlgi kaynağının kendisinde olması bu kişiler için oldukça önemli bir ihtiyaçtır ve bunun için çoğunlukla görünürlüğü artırmaya yönelik tavırlar geliştirebilirler (Dickinson ve Pincus, 2003; Robbins ve Dupont, 1992).

Büyüklenmeci narsistik eğilim gösteren bireyler, dikkatlerini büyük ölçüde kendi benliklerine yöneltir ve çevrelerindeki kişilere karşı duyarsızlaşabilirler. Bu durum, sosyal ilişkilerinde empati yoksunluğu, benmerkezcilik ve ilgisiz davranışlar sergilemelerine yol açmaktadır (Gabbard, 1989; Miller vd., 2021). Bu bireyler benliklerine yönelik bir tehdit algıladıklarında karşılarındaki kişiyi küçümseyerek öz saygılarını korumaya çalışırlar. Bu

kişiler otoriteye karşı direnç gösterebilir ve yalnızca kendi çıkarlarıyla örtüşen kurallara uyum eğiliminde olabilirler (Robbins vd., 1992; Wink, 1991).

2.4.5.2. Kırılgan Narsisizm

Kırılgan narsisizm eğilimi gösteren bireyler büyüklenmeci narsisizmin zıttı gibi görünmesine rağmen; geri bildirimlere karşı aşırı hassasiyet, içe kapanıklık, mütevazı bir tutum, sürekli bir stres hali, yoğun kaygı yaşantıları ve kişilerarası ilişkilerde abartılı beklentilere sahip olma gibi özelliklerle tanımlanmaktadır (Lukowitsky vd., 2003).

Gabbard (1989), kırılgan narsisizmi “sessiz büyüklenmecilik” olarak ifade etmiştir. Bu tanıma ise, eleştirel değerlendirilme olasılığına karşı aşırı hassasiyet, kişinin düşünce ve eylemlerinin başkaları tarafından sorgulanabileceği ihtimaline karşı geliştirdiği tepkisel duyarlılıkla ilişkilendirilmektedir. Bu durumda birey, sürekli olarak “izleniyor olma” hissine kapılmakta; buna eşlik eden kaçınma, uzaklaşma ve sosyal izolasyon gibi davranış özellikleri sergilemektedir. Söz konusu kaçınma davranışları, bireyin olumsuz yaşantılarla karşılaştığı durumlarda büyüklenmeci kendiliği sürdürebilmesi açısından önemli bir işlev görmektedir (Foster vd., 2008). Kırılgan narsisizm eğilimi yüksek bireyler, büyüklenmeci narsisizm eğilimi yüksek bireylerden farklı olarak çevreden gelen olumsuz geri bildirimlere daha fazla odaklanmaktadır. Buna karşın, büyüklenmeci narsistik özellikler gösteren bireylerin dikkati ise daha çok olumlu tepkilere yönelmekte, çevresel geri bildirimleri daha iyimser bir bakış açısıyla değerlendirme eğilimindedir (Eldoğan, 2016). Narsistik kişilik örüntüsüne ilişkin yapılan klinik çalışmalar, bu bireylerin çocukluk dönemlerinde temel ihtiyaçlarının bakım veren ya da ebeveyn tarafından yeterince empatik biçimde karşılanmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, bireyin benlik değerini dış dünyadan ve sosyal ilişkiler aracılığıyla telafi etmeye çalışmasına neden olmakta; böylece dışa bağımlı bir kişilik yapılanmasının gelişmesine zemin hazırlamaktadır (Morf vd., 2001).

Miller ve arkadaşlarının (2011) yürüttüğü çalışmada, kırılgan narsisizm eğilimi yüksek bireylerde; depresif semptomlar, anksiyete, somatizasyon, obsesif-kompulsif belirtiler ve paranoid düşünce örüntülerinin daha yaygın olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, Tritt ve arkadaşlarının (2010) yaptığı araştırmada ortaya konan; kırılgan narsisizm eğilimi yüksek bireylerde içselleştirme eğilimlerinin daha yoğun yaşandığına ilişkin sonuçlarla

örtüşmektedir. (Özdemir, 2017)Tuncer ve arkadaşları (2006) tarafından üniversite hazırlık öğrencileri ile gerçekleştirilen bir araştırmada, sürekli kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin, sosyal olarak algılanan mükemmeliyetçilik düzeylerinin, kaygı düzeyi düşük bireylere kıyasla anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tuncer vd., 2006). Öte yandan, narsisizmin gelişimini ele alan çalışmalarda, Lasch, Winnicott ve Kohut gibi teorisyenlerin narsisistik patolojinin kökeninde anne bakım ve ilgisindeki yetersizlikler ile sosyal ilişkilerin belirleyici rolüne işaret ettikleri görülmektedir (Sayar, 2011). Bennett'e (2006) göre, bağlanma modelleri güvenli, güvensiz ve dağınık çocuğun gelişiminin her alanını etkilemektedir. Güvenli bağlanmayı sağlayan bir içsel modele sahip çocuk, daha sağlıklı bir kendilik geliştirebilmektedir. Korunma ve onaylanma ihtiyacının karşılanacağına dair olumlu zihinsel temsillere sahip çocuk, bu temsiller aracılığıyla ilerleyen dönemlerde sağlıklı narsisizm geliştirebilmektedir. Buna karşılık, ebeveynin küçümseyici tutumlarını içselleştirerek güvensiz bağlanma modeli geliştiren çocuk, kişilerarası yorumlama kapasitesindeki sınırlılıklar nedeniyle narsisistik patolojiye daha yatkın hale gelmektedir (Bennett, 2006). Kernberg, narsisizmin temelinde soğuk, ilgisiz ve reddedici ebeveynlik stillerinin bulunduğunu ifade ederken; narsisizm ya da şişirilmiş kendilik temsilini, benliğin terk edilme ya da yeniden reddedilme tehdidine karşı geliştirdiği bir savunma olarak tanımlamaktadır. Kohut ise büyülenmeci kendiliğin gelişiminde hem soğuk, uzak ve ilgisiz hem de aşırı şımartan ebeveynlik tutumlarının rolüne dikkat çekmektedir (Eldoğan, 2016). Bu çerçevede narsisizmin, bireylerin ebeveynleriyle kurdukları ilişkilerin kendilik ve diğerlerine yönelik temsillerini, dolayısıyla ilerleyen dönemlerdeki ilişkilerini şekillendirdiğini öne süren bağlanma kuramı ile birlikte ele alınması işlevsel görülmektedir (İnan, 2015).

2.4.5.3. Narsisizm Epidemiyolojisi

Narsisistik kişilik bozukluğunun yaygınlığına ilişkin çalışmalar farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde yürütülen epidemiyolojik araştırmalar, genel toplumda erkeklerde %7,7, kadınlarda ise %4.8 oranında görüldüğünü bildirmektedir (Stinson vd., 2008). Ruh sağlığı tedavisi arayan bireylerde bu oran %6 civarında saptanmıştır (Ebert ve Dresen, 2018). Ayrıca bazı adli örneklemeler üzerinde yapılan araştırmalarda yaygınlığın %5'in üzerinde olduğu rapor edilmiştir (Calati vd.,

2019). Bu bulgular, narsisistik kişilik bozukluğunun prevalansının incelenen örnekleme ve kullanılan ölçüm yöntemlerine göre değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ülkemizde narsisistik kişilik bozukluğu özelinde yürütülmüş epidemiyolojik araştırmaların azlığı, bu alanda verilerin sınırlı kalmasına yol açmaktadır.

2.4.5.4. *Bağlanma ve Narsisizm*

Bağlanma ve narsisizm farklı psikolojik yapıları açıklasalar da bunlara giden yollar bilişsel-duygusal örüntü ve duygusal düzenleme gibi benzerlikler göstermektedir. Erken dönem yaşantılarda deneyimlenen tutarsız, ihmalkâr, müdahaleci ebeveynliğin patolojik narsisizmin merkezinde olduğu düşünülmektedir (Bennett, 2006) güvenli bağlanma stili olan kişiler duygularını ve özsaygılarını düzenlemekte daha başarılı ve daha az narsistik kırılganlık gösterdikleri şeklinde değerlendirilmektedirler. Bunun yanında güvensiz bağlanma gösteren bireyler duygu ve özsaygı düzenleme konusunda problem yaşamakta

Narsisizm ve daha çok narsistik kırılganlık göstermektedirler. Narsistik kırılganlığın söz konusu olmadığı ilişkilerde taraflar partnerlerini kendilerinden farklı ve ayrı görebildiğinden partnerlerin benliklerinin farklılaşmasının başarılı olduğu düşünülmektedir (Pistole, 1995). Narsistik kişilere, özellikle büyüklenmeci tutumları olanlara sorulduğunda güvenli bağlanma stilleri olduğunu iddia edip zayıflık olarak düşünülebileceği için ilişkilerindeki en ufak bir problemi bile reddederler (Dickenson vd. 2003).

2.4.5.5. *Bağlanma ve Somatizasyon Arasındaki İlişki*

Bağlanma stilleri ile postpartum depresyon arasındaki ilişkiye yönelik araştırmalar, güvensiz bağlanma stiline sahip annelerin postpartum depresyon geliştirme olasılıklarının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Bifulco, Figueiredo & Guedeney, 2004; Sabuncuoğlu vd., 2006). Benzer bir yapılan araştırmada ise, Literatürde, ergenlikte ebeveynlerine güvensiz bağlanan bireylerin yetişkinlik döneminde daha yoğun psikopatolojik belirtiler sergiledikleri; yetişkinlikte kaygılı bağlanma ile psikopatoloji arasında ise pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur (Pascuzzo, Moss vd., 2015). Ciechanowski ve arkadaşlarının (2002) yaptığı çalışmada, bireylerin bağlanma stillerinin somatik belirtilerin ortaya çıkmasında etkili olduğu ortaya konmuştur.

Araştırma bulgularına göre, korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin diğer bağlanma stillerine sahip olanlara kıyasla daha fazla somatik semptom gösterdikleri belirlenmiştir.

Bağlanma stilleri açısından değerlendirildiğinde, somatizasyon bozukluğu bulunan bireylerde güvensiz bağlanma görülme oranı daha yüksek saptanmıştır. Bu bireylerdeki kişilerarası etkileşimler ve sağlık hizmetleri ile ilgili güçlüklerin, güvensiz bağlanma ile ilişkili olabileceği öne sürülmektedir (Waller vd., 2004). Aynı çalışma bulgularına göre yetişkinlerde güvensiz bağlanma ile somatizasyon arasında; ayrıca anksiyöz bağlanma ile sağlık kaygısı arasında da anlamlı bir ilişki saptanmıştır (Maunder vd., 2017) Dirik, Yorulmaz ve Karancı (2015) tarafından yürütülen çalışmada, çocukların ebeveynlerini “aşırı koruyucu/kısıtlayıcı” ve “reddedici” biçiminde algılama düzeyleri ile somatizasyon puanları arasında anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgu, erken dönemde destekleyici olmayan ebeveynlik tutumlarının somatik belirti eğilimiyle bağlantılı olabileceğini göstermektedir. Benzer şekilde, Kaplan ve çalışma arkadaşları (1988), somatizasyon bozukluğu tanısı konulan bireylerin çoğunlukla duygusal desteğin sınırlı olduğu aile ortamlarında yetiştiklerini bildirmiştir. Aile içindeki duygusal yetersizliklerin, bireyin duygu düzenleme süreçleri üzerinde etkili olabileceği ve somatik şikâyetlerle ilişkili olabileceği çeşitli araştırmalar tarafından ortaya konulmuştur. Fairchild’ın (2006) çalışmaları ise erken bağlanma deneyimlerinin yalnızca beyin gelişimi üzerinde değil, bilişsel süreçler, bellek işlevleri, duygusal düzenleme ve davranışsal ifadeler üzerinde de kalıcı etkiler bıraktığını göstermekte; bu durum erken bağlanma örüntülerinin ilerleyen yaşam dönemlerinde bedensel belirti oluşturma eğilimleriyle ilişkili olabileceğine işaret etmektedir.

2.4.5.6. Bağlanma, Narsisizm ve Somatizasyon Arasındaki İlişki

Önceki bölümlerde ele alındığı üzere, bağlanma stilleri bireyin erken dönem bakım verenle kurduğu ilişkilere dayanmakta ve yaşam boyu kişilerarası süreçleri şekillendirmektedir. Güvensiz bağlanma biçimleri, duygusal düzenleme güçlükleriyle birlikte narsisistik kişilik yapılanması ve somatik yakınmalar için risk faktörü oluşturmaktadır.

Bağlanma ve narsisizm arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmalar, erken dönem ebeveynlik tutumlarının narsisistik kişilik özelliklerinin temellerini oluşturduğunu

göstermektedir. Özellikle tutarsız, reddedici veya aşırı koruyucu ebeveyn tutumları bireyde benlik değeriyle ilgili kırılganlıklar yaratmakta; bu kırılganlık narsisistik savunmalar yoluyla telafi edilmeye çalışılmaktadır. Ancak bu savunmalar duygusal deneyimin bastırılmasına neden olduğunda, stres ve içsel çatışmalar bedensel belirtiler biçiminde dışa vurulabilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin bağlanma stillerinin somatizasyon ve narsistik kişilik özellikleri ile ilişkisinin incelenmesi üzerine yürütülen bu çalışmanın metodolojik bilgisi verilmiştir. Bu bağlamda, araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama araçları ve veri analizinde kullanılan yöntemler açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Yapılan araştırmada nicel araştırma desenlerinden ilişkisel tarama modeli temel alınarak yürütülmüştür. Bu model, değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan bir tarama türü olarak kabul edilmektedir (Karasar,2011). İlişkisel tarama modeli, değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve gücünü belirlemek amacıyla istatistiksel analizlerin kullanıldığı bir nicel araştırma desendir. Bu çalışmada 18 ile 29 yaş arasındaki yetişkin bireylerin bağlanma stillerinin somatizasyon ve narsistik kişilik özellikleri değişkenleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini, Türkiye’de yaşayan ve 18–29 yaş aralığında bulunan toplam 410 genç yetişkin oluşturmaktadır. Katılımcıların %38’i erkek ve %62’si kadındır. Yaş dağılımına bakıldığında; %18’inin 18–20 yaş, %52,2’sinin 21–25 yaş ve %29,8’inin 26–29 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Medeni durum açısından örneklemin büyük çoğunluğu bekârdır (%87,6; evli bireylerin oranı ise %12,4’tür.

Katılımcıların aile eğitim düzeyleri incelendiğinde, annelerin %29,3’ünün ilkökul, %18,8’inin ortaokul, %20,5’inin lise ve %31,5’inin üniversite mezunu olduğu; babaların ise %18,8’inin ilkökul, %20,5’inin ortaokul, %31’inin lise ve %29,8’inin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Gelir düzeyi bakımından katılımcıların %25,1’i düşük, %51,7’si orta ve %23,2’si yüksek gelir grubunda yer almaktadır. Ayrıca örnekleme yer alan bireylerin tamamı çalışmaya katılım esnasında herhangi bir psikiyatrik tanı bildirmemiştir. Bu özellikler doğrultusunda örneklemin; yaş, cinsiyet, aile eğitim düzeyi

ve gelir durumu açısından çeşitli bir yapıya sahip olduğu ve araştırmanın amacına uygun bir demografik dağılım sunduğu söylenebilir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Yapılmış olan araştırmada, Demografik Bilgi Formu, SCL-90 Ölçeği Üç Boyutlu Bağlanma Ölçeği, Narsistlik Kişilik Envanteri (NPI), ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Çalışmada, katılımcılara cinsiyet, yaş, bireyin ve ebeveynlerinin eğitim durumları, sosyoekonomik düzey, mevcut hastalık tanısı ve yerleşim yeri özelliklerini içeren demografik bilgi formu uygulanmıştır.

3.3.2. Üç Boyutlu Bağlanma Ölçeği

Dört boyutlu bağlanma stillerinin ölçümünde kullanılmak üzere geliştirilen ilk ölçüm aracı olan Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından sunulmuştur. Bu bağlanma stilleri, güvenli”, “saplantılı”, “korkulu” ve “kayıtsız” olarak ayrılır. Ülkemizde ise dörtlü bağlanma stillerinin ölçümünde uyarlaması Sümer ve Güngör (1999) tarafından yapılan İlişki Ölçekleri Anketi kullanılmaktadır. Erzen (2016) tarafından geliştirilen Üç Boyutlu Bağlanma Ölçeği ise, bağlanma stillerinin belirlenmesinde alternatif bir ölçme aracı geliştirme amacıyla geliştirilmiştir. Alt boyutlarda Ainsworth (1978) modelinde tanımlanan bağlanma stillerine uygun şekilde adlandırma yapılmıştır. Alt ölçeklerden ilki yedi maddeden meydana gelen “Kaçınan Bağlanma Stili (Örnek madde: Karşımdaki insanlar benim kadar değerli değiller.)”, ikincisi beş maddeden meydana gelen “Güvenli Bağlanma Stili (Başkalarının üzüntülerini anlayabiliyorum.)”, son alt ölçek ise altı maddeden meydana gelen “Kaygılı-Kararsız Bağlanma Stili (Örnek madde: İnsanlardan uzak duruyorum çünkü bana acı çektirebilirler.)” şeklinde tanımlanmaktadır. İlişki Ölçekleri Anketi’nde bulunan 30 maddenin ilk 17 si dört bağlanma stilinin belirlenmesi için kullanılmaktadır. Diğer maddeler ise Collins ve Read (1990)’in yakınlık, dayanma ve kaygı olarak ifade edilen 3 faktörünü ölçmektedir. Ölçeğin güvenirliğini ölçmek üzere yapılan Cronbach Alpha analizlerinden elde edilen verilere göre kaçınan bağlanma stilinin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .80, güvenli bağlanma stilinin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .69, kaygılı-kararsız bağlanma stilinin Cronbach Alpha iç tutarlılık

katsayısı ise .71 olarak bulunmuştur. Maddelerin puanlandırılması ise, 1 (kesinlikle katılmıyorum), 2(katılmıyorum) 3(Kısmen Katılıyorum) 4(Katılıyorum) 5(Kesinlikle katılıyorum) şeklindedir. Araştırmada SCL-90 Belirti Tarama Listesi'nin yalnızca somatizasyon alt boyutu yerine tüm alt boyutları kullanılmıştır. Bu tercih, ölçeğin psikolojik belirti örüntülerini bütüncül biçimde değerlendirmeye olanak tanınması ve somatizasyonun diğer ruhsal belirtilerle etkileşim içinde incelenmesini sağlaması amacıyla yapılmıştır.

3.3.3. SCL-90 Ölçeği

SCL-90 (Symptom Checklist-90) ölçeğinin Türkçeye uyarlanması Dr.İhsan Dağ tarafından yapılmıştır. (Dağ,1991) Ölçek; somatizasyon, obsesif-kompulsif, kişiler arası duyarlılık, depresyon, kaygı, düşmanlık, fobik kaygı, paranoid düşünce ve psikotizm boyutları olmak üzere 90 madde ve dokuz boyuttan oluşmaktadır. Ölçekteki her bir madde 0 (hiç) – 4 (ileri derece) olmak üzere beşli likert tipindedir. Dağ (1991) tarafından Türk kültürüne uyarlanan bu ölçek, Türk kültürü için aynı faktör yapısını sağlamıştır.

Ölçek; Somatizasyon, Obsesif-Kompulsif, Kişilerarası Duyarlılık, Depresyon, Anksiyete, Hostilite, Fobik Anksiyete, Paranoid Düşünce ve Psikotizm olmak üzere toplam dokuz alt boyuttan oluşmaktadır. Bu çalışmada özellikle 'Somatizasyon' alt ölçeği kullanılmıştır. Somatizasyon alt boyutu, bireyin fiziksel bir temele dayanmayan bedensel şikâyetlerini değerlendirmek amacıyla yapılandırılmıştır. Somatizasyon, 0 ile 48 arasında değişen puanlara sahip 12 maddeden (1, 4, 12, 27, 40, 42, 48, 49, 52, 53, 56 ve 58) oluşur. Cronbach alpha sayısı snalızler sonucunda, ölçekten çıkarılan 11 madde sonrasında boyutlarda yerini koruyan 72 maddenin madde-toplam korelasyonlarının (Hi katsayıları) .30 ile .57 arasında değiştiği görülmüştür. Ayrıca faktör yüklerinin (H katsayıları) .37 ile .50 aralığında olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, daha önce tanımlanan dokuz boyutlu yapının doğrulandığını göstermektedir. Elde edilen sonuçlar, Belirti Tarama Listesi'nin (SCL-90) 79 madde ve dokuz boyuttan oluşan faktör yapısının geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymaktadır. (Derogatis, 1977; Dağ, 1991).

3.3.4. Narsisistik Kişilik Envanteri (NPI)

Narsistik Kişilik Envanteri, Dr. Robert Raskin ve Dr. H.C.S. Hall tarafından ilk kez 1979 yılında geliştirilmiştir. (Timuroğlu ve İşcan, 2008). Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenirlik çalışması ise Hakan Kızıltan tarafından 2000 yılında yapılmıştır. Ölçek, toplamda 40 maddeden oluşur. A-B (İnsanları etkileme konusunda doğal yeteneğe sahibim (A), İnsanları kolay etkileyemem (B)) maddelerinden yalnız birini seçerek cevaplandırılır. Bu nedenle NKE'nin Türkçe versiyonu yedi ayrı item yerine büyülenmeci narsisizmi ölçmek için kullanılmaktadır. NKE; psikiyatri sınıflandırılmasının dışında kalan bireylerin kişilik özelliklerini ölçmek amacıyla kullanılmıştır. Ölçekten alınan puanların net bir ayrımı bulunmadığından çalışmamızda katılımcı grup NKE'den aldıkları toplam puanın ortalaması hesaplanarak narsistik eğilimleri değerlendirilmiştir. Ölçekten alınacak en yüksek puan 34'tür. Bu durumda alınan puan ortalaması 34'e yaklaştıkça patolojik narsisizmi düşündürmektedir. Narsistik Kişilik Envanteri DSM'den hareketle oluşturulmuş fakat klinik olarak belirti göstermeyen narsistik yapıları saptamayı amaçlamıştır. Ölçeğin güvenirlik çalışmaları sonucunda (Cronbach alfa) içsel tutarlılık kat sayısı .84 olarak belirlenmiştir (Kızıltan, 2000).

3.4. Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel çözümlemeleri IBM SPSS 27 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Analiz sürecinde öncelikle veri setinin normalliği, basıklık ve çarpıklık değerleri incelenerek değerlendirilmiştir. Ölçeklerin güvenirliği Cronbach's Alpha katsayıları ile test edilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma hipotezlerini test etmek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Demografik değişkenler ile araştırma değişkenleri arasındaki farklılıkların incelenmesinde ise bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Tüm istatistiksel çıkarımlarda I. Tip hata olasılığını temsil eden alfa (α) düzeyi .05 olarak sabitlenmiş ve bu değerin altındaki p değerleri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Araştırmanın Bulguları

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgilerin Dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Erkek	156	38
	Kadın	254	62
Yaş	18-20	74	18
	21-25	214	52.2
	26-29	122	29.8
Medeni Durum	Bekar	359	87.6
	Evli	51	12.4
Anne Eğitim Durumu	İlkokul	120	29.3
	Ortaokul	77	18.8
	Lise	84	20.5
	Üniversite	129	31.5
Baba Eğitim Durum	İlkokul	77	18.8
	Ortaokul	84	20.5
	Lise	127	31
	Üniversite	122	29.8
Gelir Durumu	Düşük	103	25.1
	Orta	212	51.7
	Yüksek	95	23.2
Psikiyatrik Rahatsızlık Durumu	Hayır	410	100

Tabloya ait sonuçlar incelendiğinde, katılımcıların %38.0'i erkektir (n=156), %62.0'ı ise kadındır (n=254). Yaş değişkeni açısından dağılım şu şekildedir: %18.0'i "18-20" yaş aralığında (n=74), %52.2'si "21-25" yaş aralığında (n=214) ve %29.8'i "26-29" yaş aralığındadır (n=122). Medeni durum açısından katılımcıların %87.6'sı bekardır (n=359), %12.4'ü ise evlidir (n=51).

Annelerin eğitim durumu şu şekildedir: %29.3'ü ilkokul (n=120), %18.8'i ortaokul (n=77), %20.5'i lise (n=84) ve %31.5'i üniversite (n=129) mezunudur. Babaların eğitim durumu şu şekildedir: %18.8'i ilkokul (n=77), %20.5'i ortaokul (n=84), %31.0'i lise (n=127) ve %29.8'i üniversite (n=122) mezunudur. Katılımcıların gelir durumu dağılımı; %25.1'i düşük (n=103), %51.7'si orta (n=212) ve %23.2'si yüksek (n=95) şeklindedir. Son olarak, psikiyatrik rahatsızlık durumu incelendiğinde, katılımcıların tamamının (%100, n=410) herhangi bir psikiyatrik rahatsızlığa sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 2. Ölçek Puanlarının Betimsel Özellikleri Normal Dağılım Ölçütleri ve İç Tutarlılık Düzeyleri

	n	Min	Maks	Ort.	SS	Basıklık	Çarpıklık	Cronbach Alpha (a)
Güvenli Bağlanma	410	5	25	17.08	4.64	-.04	-.66	.74
Kaçınan Bağlanma	410	7	34	15.72	5.40	-.45	.39	.77
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	410	6	30	15.37	5.21	-.51	.16	.78
Somazitasyon	410	0	4	1.45	.86	-.91	.08	.87
Narsisistik Kişilik Özellikleri	410	1	32	14.54	5.64	-.04	-.12	.77

Araştırmanın bu bölümünde, çalışmada kullanılan bağlanma stilleri, somatizasyon ve narsisistik kişilik özellikleri ölçeklerine ait betimsel istatistikler, dağılım özellikleri ve iç tutarlılık katsayıları, 410 katılımcıdan toplanan veriler üzerinden detaylı olarak incelenmiştir. Yapılan analizde, değişkenlere ait çarpıklık katsayılarının -.66 ile .39 arasında, basıklık katsayılarının ise -.91 ile -.04 arasında değiştiği belirlenmiştir. Gözlemlenen tüm bu değerlerin, normal dağılım için referans kabul edilen ± 2 aralığında kaldığı görülmektedir (Gravetter & Wallnau, 2014). Bu bulgu, veri setindeki tüm değişkenlerin dağılımının normalden aşırı bir sapma göstermediğini ve parametrik analizlerin ön koşulunun sağlandığını ortaya koymaktadır.

Ölçüm araçlarının güvenirliğini değerlendirmek amacıyla hesaplanan Cronbach's Alpha (α) iç tutarlılık katsayılarının kabul edilebilir ile iyi düzeyler arasında değiştiği saptanmıştır. Somatizasyon ölçeğinin iyi düzeyde ($\alpha=.87$) bir iç tutarlılığa sahip olduğu görülürken, bağlanma stilleri (Güvenli, Kaçınan, Kaygılı/Kararsız) ve Narsisistik Kişilik Özellikleri ölçeklerinin alfa katsayıları .74 ile .78 arasında değişerek kabul edilebilir düzeyde bir güvenirliğe işaret etmektedir. Bu değerler, kullanılan ölçüm araçlarının

psikometrik açıdan yeterli ve güvenilir olduğunu teyit etmektedir (George & Mallery, 2019).

Tablo 3. Pearson Korelasyon Analizi Bulguları

Değişken	1	2	3	4	5
1. Güvenli Bağlanma	—				
2. Kaçınan Bağlanma	-.13**	—			
3. Kaygılı/Kararsız Bağlanma	.01	.55**	—		
4. Narsisistik Kişilik Özellikleri	-.14**	.32**	.16**	—	
5. Somatizasyon	-.19**	.24**	.34**	.03	—

**p<.01, *p<.05

Korelasyon sonuçlarına göre, Güvenli bağlanma stili ile Narsisistik Kişilik Özellikleri ($r = -.14, p < .01$) ve Somatizasyon ($r = -.19, p < .01$) arasında düşük düzeyde, negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu bulgu, güvenli bağlanmanın her iki değişkenle de ters yönde ilişkili olduğunu göstermektedir.

Kaçınan bağlanma stili ile Narsisistik Kişilik Özellikleri arasında orta düzeyde pozitif ($r = .32, p < .01$) ve Somatizasyon arasında düşük düzeyde pozitif ($r = .24, p < .01$) yönlü ve anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Elde edilen sonuç, kaçınan bağlanmanın her iki değişkenle de olumlu yönde ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Kaygılı/kararsız bağlanma stili ile Somatizasyon arasında orta düzeyde pozitif ($r = .34, p < .01$) ve Narsisistik Kişilik Özellikleri arasında düşük düzeyde pozitif ($r = .16, p < .01$) yönlü ve anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. Bu durum, kaygılı/kararsız bağlanmanın her iki değişkenle de anlamlı biçimde ilişkili olduğunu göstermektedir.

Son olarak, Narsisistik Kişilik Özellikleri ile Somatizasyon arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 4. Narsisistik Kişilik Özelliklerinin Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcılar	B	SH	β	t	p	%95 GA (Alt-Üst)
(Sabit)	11.68	1.39		8.40	< .001*	[8.95, 14.41]
Güvenli Bağlanma	-0.12	0.06	-0.10	-2.13	0.034*	[-0.24, -0.01]
Kaçınan Bağlanma	0.32	0.06	0.31	5.39	< .001*	[0.20, 0.44]
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	-0.01	0.06	-0.00	-0.08	0.940	[-0.13, 0.12]

Not. $R^2 = .11, F(3, 406) = 16.85, p < .001^*$

*p<.05

Narsisistik kişilik özelliklerinin yordanmasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, modelin anlamlı olduğu görülmüştür ($F(3,406) = 16.85$, $p < .001$) ve model toplam varyansın %11,1'ini açıklamaktadır ($R^2 = .111$).

Güvenli bağlanma, narsisistik kişilik özelliklerini negatif yönde yordamaktadır ($B = -0.12$, $SE = 0.06$, $\beta = -.10$, $t = -2.13$, $p = .034$, %95 GA $[-0.24, -0.01]$). Kaçınan bağlanma, narsisistik kişilik özelliklerini pozitif yönde yordamaktadır ($B = 0.32$, $SE = 0.06$, $\beta = .31$, $t = 5.39$, $p < .001$, %95 GA $[0.20, 0.44]$). Kaygılı/kararsız bağlanma ise narsisistik kişilik özelliklerinin anlamlı bir yordayıcısı değildir ($B = -0.01$, $SE = 0.06$, $\beta = -.00$, $t = -0.08$, $p = .940$, %95 GA $[-0.13, 0.12]$).

Tablo 5. Somatizasyonun Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcılar	B	SH	β	t	p	%95 GA (Alt-Üst)
(Sabit)	1.14	0.21	—	5.53	< .001*	[0.74, 1.55]
Güvenli Bağlanma	-0.04	0.01	-0.19	-4.08	< .001*	[-0.05, -0.02]
Kaçınan Bağlanma	0.01	0.01	0.04	0.64	0.521	[-0.01, 0.02]
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	0.05	0.01	0.32	5.91	< .001*	[0.04, 0.07]

Not. $R^2 = .16$, $F(3, 406) = 24.88$, $p < .001$.

* $p < .05$

Çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları, kurulan modelin anlamlı olduğunu göstermektedir ($F(3, 406) = 24.88$, $p < .001$) ve model, somatizasyon puanlarındaki toplam varyansın yaklaşık %15,5'ini açıklamaktadır ($R^2 = .155$).

Analize göre, güvenli bağlanma somatizasyonun anlamlı ve negatif yönde bir yordayıcısıdır ($B = -0.04$, $\beta = -.19$, $p < .001$). Buna karşılık, kaygılı/kararsız bağlanma, somatizasyonun güçlü ve pozitif yönde bir yordayıcısı olarak bulunmuştur ($B = 0.05$, $\beta = .32$, $p < .001$). Öte yandan, kaçınan bağlanmanın somatizasyon üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı belirlenmiştir ($B = 0.01$, $\beta = .04$, $p = .521$).

Fark Testlerine İlişkin Bulgular

Tablo 6. Cinsiyete Göre Bağımlı Değişkenlere İlişkin Puanlar Arasındaki Bağımlı Gruplar t-Testi

Ölçek Puanları	Grup	N	$\bar{X}$	SS	df	t	p
Güvenli Bağlanma	Kadın	254	17.33	4.85	408	1.416	.158
	Erkek	156	16.67	4.27			
Kaçınan Bağlanma	Kadın	254	14.85	5.08	408	-4.245	<.001*
	Erkek	156	17.14	5.62			
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	Kadın	254	15.15	5.37	408	-1.093	.275
	Erkek	156	15.72	4.93			
Narsisistik Kişilik Özellikleri	Kadın	254	14.00	5.46	408	-2.465	.014*
	Erkek	156	15.41	5.84			
Somatizasyon	Kadın	254	1.56	0.85	408	3.329	.001*
	Erkek	156	1.28	0.85			

*p<.05

Tabloya ait sonuçlara göre, Kaçınan bağlanma puanları, erkeklerde ($\bar{X}$ = 17.14, SS = 5.62) kadınlardan ($\bar{X}$ = 14.85, SS = 5.08) anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur, $t(408) = -4.25$, $p < .001$.

Narsisistik kişilik özellikleri erkeklerde ($\bar{X}$ = 15.41, SS = 5.84) kadınlara ($\bar{X}$ = 14.00, SS = 5.46) göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur, $t(408) = -2.47$, $p = .014$.

Somatizasyon puanları kadınlarda ($\bar{X}$ = 1.56, SS = 0.85) erkeklerden ($\bar{X}$ = 1.28, SS = 0.85) anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur, $t(408) = 3.33$, $p = .001$.

Güvenli bağlanma ($t(408) = 1.42$, $p = .158$) ve kaygılı/kararsız bağlanma ($t(408) = -1.09$, $p = .275$) değişkenlerinde cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 7. Medeni Duruma Göre Bağımlı Değişkenler İlişkin Puanlar Arasındaki Bağımlı Gruplar t-Testi

	Grup	N	$\bar{X}$	SS	df	t	p
Güvenli Bağlanma	Evli	51	16.53	5.28	408	-0.905	.366
Kaçınan Bağlanma	Bekar	359	17.16	4.55			
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	Evli	51	14.10	5.04	408	-2.309	.021*
	Bekar	359	15.96	5.42			
Narsisistik Kişilik Özellikleri	Evli	51	13.88	5.32	408	-2.184	.030*
	Bekar	359	15.58	5.16			
Somatizasyon	Evli	51	13.47	5.52	408	-1.447	.149
	Bekar	359	14.69	5.65			
	Evli	51	1.56	0.93	408	0.914	.361
	Bekar	359	1.44	0.85			

*p<.05

Tabloya ait sonuçlara göre, Kaçınan bağlanma puanları bekar katılımcılarda ($\bar{X} = 15.96$, $SS = 5.42$) evli katılımcılardan ($\bar{X} = 14.10$, $SS = 5.04$) anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur, $t(408) = -2.31$, $p = .021$.

Kaygılı/kararsız bağlanma puanları bekar katılımcılarda ($\bar{X} = 15.58$, $SS = 5.16$) evli katılımcılardan ($\bar{X} = 13.88$, $SS = 5.32$) anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur, $t(408) = -2.18$, $p = .030$.

Güvenli bağlanma ($t(408) = -0.91$, $p = .366$), narsisistik kişilik özellikleri ($t(408) = -1.45$, $p = .149$) ve somatizasyon ($t(408) = 0.91$, $p = .361$) değişkenlerinde medeni durum açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 8. Yaş Göre Bağımlı Değişkenler İlişkin Puanlar Arasındaki ANOVA Testi

Ölçek Puanları	Grup	N	$\bar{X}$	ss	F(2,407)	p	Fark
Güvenli Bağlanma	18-20	74	17.58	3.83	1.17	.310	
	21-25	214	16.75	4.95			
	26-29	122	17.35	4.52			
Kaçınan Bağlanma	18-20	74	16.09	5.29	0.22	.806	
	21-25	214	15.62	5.64			
	26-29	122	15.68	5.08			
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	18-20	74	16.04	4.78	1.42	.244	
	21-25	214	15.46	5.41			
	26-29	122	14.79	5.07			
Narsisistik Kişilik Özellikleri	18-20	74	15.42	5.31	1.57	.209	
	21-25	214	14.57	5.55			
	26-29	122	13.95	5.97			
Somatizasyon	18-20	74	1.54	0.86	0.74	.477	
	21-25	214	1.46	0.82			
	26-29	122	1.39	0.91			

* $p < .05$

Katılımcıların yaş gruplarına göre bağlanma stilleri, narsisistik özellikler ve somatizasyon puanları incelenmiştir. Güvenli bağlanma puanlarında yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($F(2, 407) = 1.17$, $p = .310$). Benzer şekilde, kaçınan bağlanma ($F(2, 407) = 0.22$, $p = .806$), kaygılı/kararsız bağlanma ($F(2, 407) = 1.42$, $p = .244$), narsisistik kişilik özellikleri ($F(2, 407) = 1.57$, $p = .209$) ve somatizasyon puanları ($F(2, 407) = 0.74$, $p = .477$) açısından da yaş grupları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Tablo 9. Anne Eğitim Durumuna Göre Bağımlı Değişkenler İlişkin Puanlar Arasındaki ANOVA Testi

Ölçek Puanları	Grup	N	$\bar{X}$	ss	F(3,406)	p	Fark
Güvenli Bağlanma	İlkokul ^A	120	16.65	4.65	4.47	.004*	D>A, B,C
	Ortaokul ^B	77	16.34	4.81			
	Lise ^C	84	16.51	3.44			
	Üniversite ^D	129	18.29	5.02			
Kaçınan Bağlanma	İlkokul	120	15.81	5.83	2.24	.083	
	Ortaokul	77	16.55	5.83			
	Lise	84	16.30	4.88			
	Üniversite	129	14.78	4.95			
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	İlkokul ^A	120	16.33	5.94	3.91	.009*	A>D
	Ortaokul ^B	77	15.64	5.26			
	Lise ^C	84	15.60	4.33			
	Üniversite ^D	129	14.16	4.77			
Narsisistik Kişilik Özellikleri	İlkokul	120	14.85	6.25	1.13	.338	
	Ortaokul	77	14.23	5.74			
	Lise	84	13.68	5.55			
	Üniversite	129	14.99	5.00			
Somatizasyon	İlkokul	120	1.47	0.91	2.52	.058	
	Ortaokul	77	1.50	0.74			
	Lise	84	1.63	0.81			
	Üniversite	129	1.31	0.89			

*p<.05

Katılımcıların anne eğitim durumuna göre ölçek puanları karşılaştırıldığında bazı değişkenlerde anlamlı farklılıklar görülmüştür. Güvenli bağlanma puanları anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermiştir ($F(3, 406) = 4.47, p = .004$). Üniversite mezunu annelerin çocuklarının puanları ($\bar{X} = 18.29, SS = 5.02$), ilkokul ($\bar{X} = 16.65, SS = 4.65$), ortaokul ($\bar{X} = 16.34, SS = 4.81$) ve lise mezunu ($\bar{X} = 16.51, SS = 3.44$) annelerin çocuklarına kıyasla daha yüksektir ($D > A, B, C$).

Kaygılı/kararsız bağlanma puanları da anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermiştir ($F(3, 406) = 3.91, p = .009$). İlkokul mezunu annelerin çocuklarının puanları ($\bar{X} = 16.33, SS = 5.94$), üniversite mezunu annelerin çocuklarına ($\bar{X} = 14.16, SS = 4.77$) göre daha yüksektir ($A > D$).

Kaçınan bağlanma ($F(3, 406) = 2.24, p = .083$), narsisistik kişilik özellikleri ($F(3, 406) = 1.13, p = .338$) ve somatizasyon ($F(3, 406) = 2.52, p = .058$) puanları açısından ise anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 10. Baba Eğitim Durumuna Göre Bağımlı Değişkenler İlişkin Puanlar Arasındaki ANOVA Testi

Ölçek Puanları	Grup	N	$\bar{X}$	ss	F(3,406)	p	Fark
Güvenli Bağlanma	İlkokul	77	17.01	5.46	0.06	.982	
	Ortaokul	84	17.10	4.61			
	Lise	127	16.98	4.43			
	Üniversite	122	17.21	4.38			
Kaçınan Bağlanma	İlkokul	77	14.56	5.66	1.80	.147	
	Ortaokul	84	16.46	5.50			
	Lise	127	15.94	5.12			
	Üniversite	122	15.72	5.41			
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	İlkokul	77	14.51	5.69	2.22	.086	
	Ortaokul	84	16.55	5.18			
	Lise	127	15.26	4.48			
	Üniversite	122	15.20	5.53			
Narsisistik Kişilik Özellikleri	İlkokul	77	13.78	5.96	1.11	.345	
	Ortaokul	84	14.57	6.25			
	Lise	127	15.20	4.88			
	Üniversite	122	14.31	5.74			
Somatizasyon	İlkokul	77	1.34	0.90	0.96	.411	
	Ortaokul	84	1.53	0.76			
	Lise	127	1.41	0.87			
	Üniversite	122	1.52	0.88			

*p<.05

Katılımcıların baba eğitim durumuna göre ölçek puanları incelendiğinde, tüm değişkenler açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır. Güvenli bağlanma ($F(3, 406)=0.06$, $p=.982$), kaçınan bağlanma ($F(3, 406) =1.80$, $p=.147$), kaygılı/kararsız bağlanma ($F(3, 406)=2.22$, $p=.086$), narsisistik kişilik özellikleri ($F(3, 406)=1.11$, $p=.345$) ve somatizasyon ($F(3, 406)=0.96$, $p=.411$) puanları açısından baba eğitim düzeyi grupları arasında anlamlı farklılık görülmemiştir.

Tablo 11. Gelir Durumuna Göre Bağımlı Değişkenler İlişkin Puanlar Arasındaki ANOVA Testi

Ölçek Puanları	Grup	N	$\bar{X}$	ss	F(2,407)	p	Fark
Güvenli Bağlanma	Düşük	103	16.88	4.90	0.18	.834	
	Orta	212	17.21	4.68			
	Yüksek	95	17.01	4.31			
Kaçınan Bağlanma	Düşük ^A	103	15.35	6.50	7.70	<.001*	C>A, B
	Orta ^B	212	15.07	4.06			
	Yüksek ^C	95	17.59	6.30			
Kaygılı/Kararsız Bağlanma	Düşük	103	16.02	6.06	1.08	.339	
	Orta	212	15.15	4.83			
	Yüksek	95	15.15	5.02			

Narsisistik Kişilik Özellikleri	Düşük ^A	103	13.27	5.86	8.93	<.001*	C>A,B
	Orta ^B	212	14.27	5.38			
	Yüksek ^C	95	16.51	5.52			
Somatizasyon	Düşük ^A	103	2.16	0.73	62.20	<.001*	A>B,C
	Orta ^B	212	1.28	0.75			
	Yüksek ^C	95	1.08	0.78			

*p<.05

Katılımcıların gelir düzeyine göre bağlanma stilleri, narsisistik kişilik özellikleri ve somatizasyon puanları değerlendirilmiştir. Kaçınan bağlanma puanları gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermiştir ($F(2, 407) = 7.70, p < .001$). Yüksek gelir grubunun puanları ($\bar{X}=17.59, SS=6.30$), düşük ($\bar{X}=15.35, SS=6.50$) ve orta gelir grubuna ($\bar{X}=15.07, SS=4.06$) kıyasla daha yüksektir ($C > A, B$).

Narsisistik kişilik özellikleri de gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermiştir ($F(2, 407) = 8.93, p < .001$). Yüksek gelir grubunun puanları ($\bar{X}=16.51, SS=5.52$), düşük ($\bar{X}=13.27, SS=5.86$) ve orta gelir grubuna ($\bar{X}=14.27, SS=5.38$) göre daha yüksektir ($C > A, B$).

Somatizasyon puanları da gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermiştir ($F(2, 407) = 62.20, p < .001$). Düşük gelir grubunun puanları ($\bar{X}=2.16, SS=0.73$), orta ($\bar{X}=1.28, SS=0.75$) ve yüksek gelir grubuna ($\bar{X}=1.08, SS=0.78$) göre daha yüksektir ($A > B, C$).

Buna karşılık, güvenli bağlanma ($F(2, 407) = 0.18, p = .834$) ve kaygılı/kararsız bağlanma ($F(2, 407) = 1.08, p = .339$) puanları açısından gelir düzeyi grupları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Yapılan bu araştırmada beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerde bağlanma stillerinin somatizasyon ve narsisistik kişilik özellikleri ile ilişkisinin incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini online ortamda çalışmaya katılmaya gönüllü olmuş kadın ve erkek grupların oluşturduğu 410 yetişkin bireyden oluşmuştur. Çalışmamızda sosyodemografik verileri incelemek amacıyla çalışmacılar tarafından hazırlanmış olan “Demografik Bilgi Formu”, bağlanma stillerini incelemek için “Üç Boyutlu Bağlanma Ölçeği” narsisistik kişilik özelliklerinin belirtilerini ölçmek için “Narsisistik Kişilik Envanteri” kullanılmıştır. Ölçeğin belirtileri taramak için uygun olduğu geçerlik ve güvenirlik çalışmalarıyla gösterilmiştir.

5.1. Cinsiyet Etkisine İlişkin Bulgular

Cinsiyet değişkenine göre yapılan analizlerde, kaçınan bağlanma puanlarının erkek katılımcılarda kadınlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu, erkeklerin yakın ilişkilerde duygusal bağımlılıktan kaçınma ve özerkliklerini koruma eğilimlerinin kadınlara oranla daha belirgin olduğunu göstermektedir. Schmitt (2003), bazı araştırmalarda bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini ve erkeklerin kadınlara kıyasla daha fazla kaçınmacı bağlanma eğilimi sergilediğini belirtmiştir. Benzer şekilde, Gülüm ve Dağ’ın (2014) araştırması da erkeklerin kadınlara kıyasla daha yüksek düzeyde kaygılı ve kaçınmacı bağlanma eğilimleri sergilediklerini ortaya koymuştur. Bazı araştırmalarda ise somatizasyon belirtilerinin cinsiyete göre farklılaşmadığını göstermektedir (Kirmayer vd., 2004; Kulaksız vd., 2021; Lim, 2000). Türkiye’de yürütülen çeşitli araştırmalar, kadınların erkeklere oranla daha yüksek düzeyde somatik belirti bildirdiklerini göstermektedir (Baskak vd., 2007; Şahin vd., 2009). Bu bulgu, kültürel olarak kadınlara atfedilen bakım, sorumluluk ve duygusal emek rollerinin somatik belirtilerin ortaya çıkışını artırabileceğini düşündürmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, kadın katılımcıların somatizasyon düzeyleri erkek katılımcılara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Gerek somatizasyonu

psikiyatrik bir tanı olarak ele alan, gerekse çeşitli ölçüm araçlarıyla psikolojik bir semptom olarak değerlendiren ulusal ve uluslararası alan yazındaki çalışmalar, somatizasyonun kadınlarda daha yaygın görüldüğüne dikkat çekmektedir. (Barsky vd.,2001; Bener vd.,2010; Brambila vd.,2023; Kocalevent vd.,2013 ; Mourad vd., 2022;Ritsner vd.,2000) Yapılan bazı araştırmalar, kadınların erkeklere kıyasla daha fazla somatizasyon belirtisi gösterdiğini ortaya koymuştur (Kroenke vd., 1998; Özenli vd., 2009).Ülkemizde değerlendirilen araştırmaların birinde kadınların erkeklere göre daha fazla somatik belirtiler gösterdiği görülmüş (Baskak vd., 2007; Şahin vd., 2009) Mevcut araştırmanın bulguları, ülkemizde yapılan benzer çalışmalarla tutarlılık göstermektedir. Bu durum, katılımcıların yaş aralığı ve eğitim düzeyi açısından benzer örneklem özelliklerine sahip olmalarıyla açıklanabilir.

Erkeklerin narsisistik kişilik özellikleri kadınlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Literatüre bakıldığında, narsisizmin ve özellikle büyüklenmeci narsisizmin erkeklerde daha yüksek düzeyde görülebildiği belirtilmektedir. Bu durum, erkeklerin toplumsal olarak güç, rekabet ve özerklik gibi özelliklerle daha fazla ilişkilendirilmesinin narsisistik eğilimleri güçlendirebileceğini göstermektedir. Green ve arkadaşları (2020), mevcut çalışmaya benzer şekilde erkeklerin kadınlara kıyasla daha yüksek düzeyde büyüklenmeci narsisizme uygun olduklarını saptamıştır. Bunun yanı sıra, son dönem çalışmaların bir kısmı da narsisizm düzeylerinin cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır (Jauk vd.,2022).

Analiz sonuçları, güvenli ve kaygılı/kararsız bağlanma düzeylerinde cinsiyetler arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. İlgili literatür incelendiğinde, bazı araştırmalarda bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür. (Çelikkaleli vd., 2016) Erözkan'ın (2004) bulgularına göre erkekler, kadınlara kıyasla daha yüksek düzeyde güvenli bağlanma eğilimi göstermektedir; ancak saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma stilleri açısından cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Özgül ve çalışma arkadaşlarının (2019) yaptığı çalışma bulguları cinsiyete göre bağlanma örüntüleri incelendiğinde, erkeklerin kadınlara kıyasla daha yüksek kaygılı bağlanma puanlarına sahip olduğu; buna karşılık kaçınan bağlanma puanlarının daha düşük düzeyde seyrettiği görülmüştür. Keklik'in (2011) bulgularına göre

erkekler, kadınlara kıyasla daha yüksek düzeyde kaçınan bağlanma eğilimi gösterirken; kadınların ise daha bağımlı ve kaygılı bağlanma biçimlerine sahip oldukları görülmüştür. Yetişkin çiftlerle yürütülen bir başka araştırmada da güvensiz bağlanma düzeylerinin kadınlar ve erkekler arasında anlamlı biçimde farklılaştığını belirtmiştir.

5.2. Medeni Durum Etkenine İlişkin Bulgular

Analiz sonuçlarına göre bekâr katılımcıların kaçınan bağlanma düzeyleri, evli katılımcılara kıyasla anlamlı biçimde daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu, yakın ilişkiler kurma ve duygusal bağlanma eğilimlerinin medeni durumla ilişkili olabileceğini göstermektedir. Uzun süreli ve güven temelli ilişkiler, bireylerde duygusal yakınlığa yönelik toleransı artırarak kaçınma eğilimini azaltabilir. Literatürdeki araştırma bulguları, elde edilen sonuçları kısmen destekler niteliktedir. Ateş'in (2019) 20–35 yaş aralığındaki evli ve bekâr katılımcılarla yürüttüğü araştırmada, bekâr bireylerin evlilere kıyasla daha yüksek düzeyde kaygılı ve kaçınmacı bağlanma eğilimleri gösterdikleri bulunmuştur. Bu durumun, kaygılı ve kaçınmacı bağlanan bireylerin evlilikten kaçınma eğilimleriyle ilişkili olabileceği belirtilmiştir. Schachner, Shaver ve Gillath'ın (2008) araştırmasında, bağlanma stillerinin medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermediği ve bekâr ile evli bireylerin bağlanma örüntülerinin benzer olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak, literatürdeki çalışmalar ile mevcut araştırma karşılaştırıldığında, aralarındaki farklılıkların kültürel faktörler, cinsiyet değişkeni ve örneklem özellikleri gibi etmenlerden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, konunun daha kapsamlı biçimde incelenebilmesi için farklı örneklemeler üzerinde yapılacak yeni araştırmalara ihtiyaç vardır.

5.3. Yaş Etkenine İlişkin Bulgular

Bu araştırmada bağlanma stilleri, narsisistik kişilik özellikleri ve somatizasyon düzeylerinin yaş gruplarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaması, beliren yetişkinlik döneminin görece homojen yapısıyla açıklanabilir. 18–29 yaş aralığındaki bireyler, romantik ilişki deneyimleri, kimlik gelişimi, akademik ve mesleki beklentiler açısından benzer gelişimsel görevlerle karşı karşıya olduklarından, psikolojik ve ilişkisel özelliklerde belirgin yaş farklılıkları ortaya çıkmayabilir. Subaşı ve arkadaşlarının (2020)

yaptığı araştırmada yetişkinlerin bağlanma stilleri puanlarının yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan karşılaştırmada, yaş grupları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Benzer şekilde, bağlanma stillerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Uçak, 2019; Kızıllan, 2020) Wool ve Barsky'nin (1994) araştırmasında, yaşın ilerlemesiyle birlikte hastalıkların ve buna bağlı somatik yakınmaların arttığı belirlenmiştir.

5.4. Anne Baba Eğitim Düzeyi Etkenine İlişkin Bulgular

Analiz sonuçlarına göre güvenli bağlanma düzeyleri anne eğitim durumuna göre anlamlı biçimde farklılaşmıştır. Bu bulgu, annelerin eğitim düzeyinin çocukların duygusal gelişimi ve bağlanma örüntülerinde belirleyici bir etken olabileceğini göstermektedir. Wang'a (2021) göre, güvenli bağlanan çocuklar araştırma yapmaya, öğrenmeye ve çevrelerini keşfetmeye daha yatkın oldukları için akademik başarıları da gelişme eğilimi göstermektedir.

Baba eğitim düzeyine göre bağlanma stilleri, narsisistik kişilik özellikleri ve somatizasyon puanlarının anlamlı bir farklılık göstermemesi, ebeveyn eğitim düzeyinin psikolojik ve ilişkisel değişkenler üzerindeki etkisinin sınırlı olabileceğini düşündürmektedir. Benzer şekilde, Soğancı'nın (2017) çalışmasında da öğrenim durumunun bağlanma stillerinde anlamlı bir farklılığa yol açmadığı bildirilmiştir. Bu paralellik, bağlanma örüntülerinin eğitim düzeyinden ziyade aile içindeki duygusal etkileşim, ebeveynin duyarlılığı ve ilişki niteliği gibi daha temel bağlanma süreçleri tarafından şekillendiğini göstermektedir. Uzun'un (2019) genç yetişkinlerle gerçekleştirdiği çalışmada, öğrenim durumuna göre bağlanma stillerinde anlamlı bir farklılık bulunmadığı bildirilmiştir.

Katılımcıların somatizasyon düzeyleri eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamıştır. Öztürk'ün (2014) gerçekleştirdiği araştırmada, eğitim düzeyi düşük bireylerde bedensel belirtilerin daha sık görüldüğü saptanmıştır. Benzer biçimde, Dığrak, Koçoğlu ve Akın'ın (2014) bulguları, düşük eğitim ve ekonomik düzeye sahip bireylerde somatizasyon puanlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Araştırmacılar, bu durumu sosyoekonomik dezavantajların sorun çözme becerilerini

sınırlaması ve bireylerin yaşadıkları güçlükleri daha çok bedensel belirtiler yoluyla ifade etmeleriyle açıklamaktadır.

Kaygılı/kararsız bağlanma düzeylerinin anne eğitim durumuna göre farklılaşması, annelerin eğitim düzeyinin çocukların duygusal güven gelişiminde belirleyici bir etken olabileceğini göstermektedir. Kaçınan bağlanma, narsistik kişilik özellikleri ve somatizasyon düzeylerinde anne eğitim durumuna göre anlamlı bir fark bulunmaması, bu değişkenlerin yalnızca ebeveynin eğitim düzeyinden değil, daha çok erken dönem ilişki kalitesi, ebeveyn duyarlılığı ve bireysel kişilik özelliklerinden etkilendiğini göstermektedir. Canlı'nın (2023) yaptığı çalışmada eğitim düzeyinin kaçınan bağlanmada anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Turp' un (2017) çalışmasında ise anne eğitim düzeyine göre bağlanma stillerindeki farklılıklar incelenmiş; psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümü öğrencilerinin annelerinin eğitim durumlarına göre bağlanma stillerinde anlamlı bir fark bulunmadığı belirlenmiştir.

5.5. Sosyoekonomik Düzey Etkenine İlişkin Bulgular

Sosyoekonomik düzeye göre kaçınan bağlanma puanlarının anlamlı biçimde farklılaşması, sosyoekonomik koşulların bireylerin ilişki kurma biçimleri üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir. Sosyoekonomik düzeye göre narsistik kişilik özelliklerinde gözlenen anlamlı farklılık, sosyoekonomik koşulların benlik algısı ve kişilerarası tutumlar üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir. Literatürde narsistik kişilik özelliklerinin gelir düzeyine göre nasıl değiştiğine ilişkin çalışmalar sınırlı olmakla birlikte, sosyal sınıfın bireylerin düşünce, duygu ve davranışlarını şekillendirmede önemli bir role sahip olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır. (Fiske vd., 2012; Kraus vd., 2012; Stephens vd., 2012). Sosyoekonomik düzeyi yükselen bireylerin daha fazla narsistik kişilik özelliği sergilediğini bildiren çalışmaların (Stephens vd., 2007; Piff vd., 2010; Snibbe vd., 2005) aksine, mevcut araştırmanın bulguları narsistik eğilimlerin gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Narsistik kişilik yapısının alt boyutlarından biri olan “hak iddia etme” eğiliminin yalnızca yüksek sosyoekonomik düzeyle ilişkili olmadığı; aksine düşük gelir düzeyine sahip bireylerde de belirgin şekilde ortaya çıkabildiğini göstermektedir.

5.6. Değişkenler Arası İlişkinin İncelenmesi

Araştırmada kaygılı/kararsız bağlanma stili ile somatizasyon arasında orta düzeyde pozitif ve narsisistik kişilik özellikleri arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Bu sonuç, kaygılı bağlanma düzeyi arttıkça bireylerin hem bedensel yakınmalar bildirme hem de narsisistik eğilimler sergileme olasılığının yükseldiğini göstermektedir. Kaygılı bağlanma; duygusal düzenleme güçlükleri, yoğun onay ihtiyacı, ayrılık korkusu ve stres karşısında aşırı tepkisellik gibi özelliklerle ilişkilidir. Bu nedenle hem somatik belirtilerin artması hem de narsisistik savunmaların devreye girmesi beklenen bir sonuçtur. Nitekim Barut'un (2023) çalışmasında da somatizasyon ile kaygılı bağlanma arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu bildirilmiş olup, bu durum mevcut araştırmadaki bulguları destekler niteliktedir. Yapılan diğer bir araştırmada somatizasyon ve bağlanma stilleri üzerine yapılan araştırmalar, güvensiz bağlanma biçimlerinin somatizasyon belirtileriyle anlamlı biçimde ilişkili olduğunu göstermektedir (Ciechanowski vd., 2002; Gerdan vd., 2020; Waldinger vd., 2006).

Araştırmada, kaçınan bağlanma stili ile narsisistik kişilik özellikleri arasında orta düzeyde pozitif ve somatizasyon arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Bu bulgu, kaçınan bağlanma eğilimi arttıkça bireylerin narsisistik özellikler ve somatik belirtiler sergileme olasılığının yükseldiğini göstermektedir. Kaçınan bağlanma stiline sahip bireyler, yakın ilişkilerde duygusal yakınlıktan uzak durma, özerkliklerini koruma ve duygusal gereksinimlerini bastırma eğilimi göstermektedirler. Bu bireylerin partnerlerinin duygusal ihtiyaçlarına yanıt vermekte zorlanmaları ve derin duygusal bağlardan kaçınmaları, ilişkilerde duygusal mesafenin artmasına ve iletişim sorunlarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Simonelli, 2014; Bartholomew vd., 1991; Ainsworth, 2015).

Literatürde bağlanma stilleri ile narsisizm arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen çalışmalar sınırlı olmakla birlikte mevcut araştırmalar bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Dickinson ve Pincus (2003) yaptıkları çalışmada kırılğan narsisist bireylerin daha çok korkulu ve saplantılı bağlanma örüntüleri bildirdiklerini saptamıştır. Benzer şekilde Lyddon ve Sherry (2001), narsistik kişilik özelliklerinin korkulu ve kayıtsız bağlanma stilleri ile ilişkili olduğunu bildirmiştir. Benzer biçimde, Miller ve

arkadaşlarının (2011) çalışmasında da kırılğan narsisizmin korkulu ve kayıtsız bağlanma örüntüleriyle ilişkili olduğu saptanmıştır. Pistole (1995) ise partnerine güvenli bağlanan bireylerin güvensiz bağlananlara kıyasla daha az narsistik özellik sergilediğini belirtmiştir. Bununla birlikte, güvensiz bağlanma ile somatizasyon arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar da mevcut bulguları desteklemektedir. Kidd ve arkadaşları (2005) ile Waldinger ve arkadaşlarının (2006) çalışmaları, güvensiz bağlanma stillerinin somatik belirti bildirimleriyle anlamlı şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir.

Yapılan analiz sonucunda güvenli bağlanma stiline somatizasyonun anlamlı ve negatif yönde bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Bu bulgu, güvenli bağlanma geliştirmiş bireylerin stresle daha sağlıklı biçimlerde başa çıkabildiklerini, duygusal deneyimlerini bastırmak yerine ifade edebildiklerini ve bu nedenle bedensel belirtiler yaşama olasılıklarının daha düşük olduğunu göstermektedir. Güvenli bağlanma biçimine sahip bireyler, duygularını daha kolay fark edebilmekte ve bu duyguları daha sağlıklı biçimde düzenleyebilmektedirler (Dinç, 2017). Kobak ve Sceery'nin (1988) bağlanma üzerine yaptıkları araştırmalarda, güvenli bağlanma biçimine sahip bireylerin, güvensiz bağlananlara kıyasla daha yüksek düzeyde benlik dayanıklılığı sergiledikleri belirtilmektedir (Tepeli, 2017).

Korelasyon analizine göre, güvenli bağlanma stili ile narsistik kişilik özellikleri ve somatizasyon arasında düşük düzeyde, negatif yönlü ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu bulgu, güvenli bağlanma eğiliminde olan bireylerin hem narsistik özellikleri hem de bedensel belirti eğilimleri açısından daha düşük puanlara sahip olduklarını göstermektedir. Murphy ve Bates'in (1997) üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada, korkulu ve saplantılı bağlanma stiline sahip öğrencilerin, güvenli ve kayıtsız bağlanma stiline sahip olanlara kıyasla daha yüksek düzeyde depresif belirtiler gösterdikleri bulunmuştur. Aynı şekilde Muller, Lemieux ve Sicolin'in (2001) gerçekleştirdiği çalışmada, saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanma stillerine sahip bireylerin, güvenli bağlananlara kıyasla daha fazla psikopatolojik belirti gösterdikleri ortaya konmuştur.

Araştırmada narsistik kişilik özellikleri ile somatizasyon arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. İnce ve arkadaşlarının (2024) yaptığı çalışmada

Narsisizm ile Kısa Semptom Envanteri'nin alt boyutları (depresyon, anksiyete, somatizasyon ve obsesif-kompulsif belirtiler) arasındaki ilişki incelendiğinde, her iki narsisizm türü açısından da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Regresyon analizi sonuçları, kırılgan narsisizmin anksiyete, depresyon, somatizasyon ve obsesif-kompulsif bozukluk belirtilerinin tamamı için anlamlı bir yordayıcı olduğunu göstermiştir. Buna karşılık, büyüklenmeci narsisizm için benzer bir yordayıcı etki saptanmamıştır. Rathvon ve Holmstrom'un (1996) çalışmasında, kırılgan narsisizmin depresyon, somatizasyon ve kaygı bozukluklarıyla pozitif yönde ilişkili olduğu; buna karşılık büyüklenmeci narsisizmin depresyon ve kaygı belirtileriyle negatif ilişki gösterdiği bulunmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin bağlanma stilleri, somatizasyon eğilimleri ve narsisistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, erken dönem bağlanma örüntülerinin hem bedensel belirti geliştirme eğilimleri hem de kişilik yapılanmaları üzerinde belirleyici bir psikososyal etken olmaya devam ettiği görülmektedir. Bu sonuç, bağlanma kuramının öngörüsüyle uyumludur: bireyin çocukluk döneminde geliştirdiği içsel çalışma modelleri, yetişkinlik dönemindeki duygu düzenleme biçimlerini, kişilerarası ilişkilerini ve stresle başa çıkma repertuarını doğrudan etkilemektedir.

Bağlanma stilleri ile somatizasyon arasındaki ilişki, özellikle kaygılı ve kaçınan bağlanma örüntülerine sahip bireylerde bedensel belirti bildirimlerinin daha yoğun olabileceğini göstermektedir. Bu bulgu, somatizasyonun yalnızca biyolojik bir duyarlılık değil, aynı zamanda duygusal dışavurum biçimlerinin sınırlı olduğu bağlanma temelli bir düzenleme stratejisi olarak da değerlendirilebileceğini ortaya koymaktadır. Narsisistik kişilik özelliklerinin bağlanma stilleriyle ilişkisi ise, kırılğan narsisizmin özellikle güvensiz bağlanma örüntüleriyle daha yakın ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Kırılğan kendilik algısı, bakım verenle kurulan erken dönem ilişkilere duyarlılık ve duygusal onay ihtiyacıyla bağlantılı olarak gelişmekte; bu da narsisistik dinamiklerin bağlanma temelli bir boyutunun bulunduğuna işaret etmektedir.

Somatizasyon ve narsisistik özellikler arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde, duygusal düzenleme kapasitesinin sınırlı olduğu kişilik örüntülerinde bedensel belirti eğilimlerinin artabildiği görülmektedir. Bu bulgu, klinik uygulamalarda somatik yakınmaların yalnızca tıbbi bir çerçevede değil, aynı zamanda kişilik yapılanmaları ve bağlanma temelli duygusal süreçler bağlamında ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Uygulama ve Klinik Çıkarımlar

Bu araştırmanın sonuçları, özellikle klinik psikoloji, psikoterapi ve danışmanlık alanlarında çalışan uzmanlar için önemli ipuçları sunmaktadır. Danışan değerlendirmelerinde bağlanma temelli bir formülasyon kullanılması, somatizasyon ve narsisistik özelliklerin altında yatan ilişkisel dinamiklerin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Somatik belirtileri olan danışanlarda duygusal farkındalık, duygu düzenleme ve kişilerarası işlevsellik üzerine odaklanan müdahaleler daha etkili olabilir. Kırılgan narsisizm gösteren bireylerde onaylanma ihtiyacı, reddedilme duyarlılığı ve bağımlı ilişki örüntüleri değerlendirilmelidir. Üniversite gençleri gibi beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerle çalışırken, semptomların büyük bölümünün gelişimsel geçiş dönemine özgü stresörlerle ilişkili olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler

Bu çalışmanın bulgularına dayanarak gelecekte şu araştırma alanları önerilebilir. Farklı yaş gruplarında (ergenlik, orta yetişkinlik, ileri yetişkinlik) bağlanma–somatizasyon–kişilik ilişkilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi, değişkenlerin yaşam döngüsü boyunca nasıl farklılaştığını ortaya koyabilir. Kültürler arası çalışmalar, bağlanma örüntülerinin ve bedensel belirti ifadesinin kültürel normlara göre nasıl değiştiğini anlamaya katkı sağlayacaktır. Narsisistik özellikler yerine sınır (borderline), obsesif-kompulsif, kaçınan veya bağımlı kişilik yapılanmaları incelenerek farklı kişilik örüntülerinin duygusal düzenleme ve somatizasyonla ilişkisi genişletilebilir. Boylamsal araştırmalar, erken dönem bağlanma deneyimlerinin yetişkinlik dönemindeki kişilik gelişimi ve somatik belirti oluşumuna etkisini daha güçlü şekilde ortaya koyabilir. Daha heterojen örneklemelerle yapılacak çalışmalar, özellikle sosyoekonomik düzey, aile yapısı ve kültürel normların bu değişkenler üzerindeki etkilerini değerlendirmeye yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Ainsworth, M. D. S. (1969). Object relations, dependency, and attachment: A theoretical review of the infant-mother relationship. *Child development*, 969-1025.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. N. (2015). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. Psychology press.
- Ainsworth, M. D., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. Hillside. NJ: Erlbaum. Armsden, GC, & Greenberg, MT (1987). The inventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 427-454.
- Ainsworth, M. S., & Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American psychologist*, 46(4), 333.
- Akyildiz, K. (2011). Baş ağrısının psikiyatrik yönleri, eş tanılı psikiyatrik bozukluklar ve bedenselleştirmeye yatkınlık oluşturan durumlar.
- Allen, J.P.A. ve Land, D. (1999). Attachment in adolescence. London: TheGuil fordPress
- Allen, L. A., Gara, M. A., Escobar, J. I., Waitzkin, H., & Silver, R. C. (2001). Somatization: a debilitating syndrome in primary care. *Psychosomatics*, 42(1), 63-67.
- American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.). American Psychiatric Publishing.
- Anlı, İ. (2010). Psikanalizde narsisizm. Nobel.
- Arnett, J. J. (1998). Learning to stand alone: The contemporary American transition to adulthood in cultural and historical context. *Human development*, 41(5-6), 295-315.
- Arnett, J. J. (2007). Emerging adulthood: What is it, and what is it good for?. *Child development perspectives*, 1(2), 68-73.
- Arnett, J. J., Žukauskienė, R., & Sugimura, K. (2014). The new life stage of emerging adulthood at ages 18–29 years: Implications for mental health. *The Lancet Psychiatry*, 1(7), 569-576.
- Ata Gözcelioğlu, P. E. (2012). Koroner anjiyografi uygulanan hastalarda somatizasyon ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi.
- Atak, H. (2005). Beliren yetişkinlik: Yeni bir yaşam döneminin Türkiye'de incelenmesi.

- Atay, S. (2009). Narsistik kişilik envanteri'nin Türkçe'ye standardizasyonu. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 181-196.
- Ateş, N. (2019). Eğitim düzeylerine göre 20-35 yaş arasındaki evli ve bekârların bağlanma stili puanlarının karşılaştırılması. *Journal of Education and New Approaches*, 2(1), 1-11.
- Barsky, A. J., Peekna, H. M., & Borus, J. F. (2001). Somatic symptom reporting in women and men. *Journal of general internal medicine*, 16(4), 266-275.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal relationships*, 7(2), 147-178.
- Bartholomew, K. (1997). Adult attachment processes: Individual and couple perspectives. *British Journal of Medical Psychology*, 70(3), 249-263.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.2.226>
- Baskak, B., & Çevik, A. (2007). Somatizasyonun kültürel boyutları [Cultural aspects of somatization]. *Psychiatry in Türkiye*, 9(1), 50-57.
- Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (2017). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Interpersonal development*, 57-89.
- Behary, W. (2014). Narsistle ateşkes: Benmerkezci biriyle ayakta kalma ve gelişme.
- Bener, A., Ghuloum, S., & Burgut, F. T. (2010). Gender differences in prevalence of somatoform disorders in patients visiting primary care centers. *Journal of primary care & community health*, 1(1), 37-42.
- Bennett, C. S. (2006). Attachment theory and research applied to the conceptualization and treatment of pathological narcissism. *Clinical Social Work Journal*, 34(1), 45-50.
- Bifulco, A., Figueiredo, B., Guedeney, N., Gorman, L. L., Hayes, S, Muzik, M., ... & Henshaw, C. A. (2004). Maternal attachment style and depression associated with childbirth: preliminary results from a European and US cross-cultural study. *The British Journal of Psychiatry*, 184(S46), s31-s37.
- Bowlby, J. (1973). Attachment and loss. Volume II. Separation, anxiety and anger. In *Attachment and loss. volume II. Separation, anxiety and anger* (pp. 429-p).
- Bowlby, J. (1973a). Separation, anxiety and anger. *Attachment and loss*.

- Bowlby, J. (1977). The making and breaking of affectional bonds: II. Some principles of psychotherapy: The Fiftieth Maudsley Lecture (expanded version). *The British Journal of Psychiatry*, 130(5), 421-431.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and Loss: Vol. 3. Loss, Sadness and Depression*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Clinical applications of attachment theory*.
- Bowlby, J. (1988). *Clinical applications of attachment theory*. Routledge Classics.
- Bowlby, J. (2012). *Bağlanma*, (çev. Tuğrul Veli Soylu). İstanbul: Pinhan Yay.
- Brambila-Tapia, A. J. L., Saldaña-Cruz, A. M., Meléndez-Monreal, K. C., Esparza-Guerrero, Y., Martínez-Hernández, A., Rosales-Torres, B. G., & Ríos-González, B. E. (2023). Association of personal, behavioral and positive psychological variables with somatization and number of diseases in Mexican general population: the influence of gender. *Psychology, Health & Medicine*, 28(4), 995-1003.
- Bretherton, I. (2013). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. In *Attachment theory* (pp. 45-84). Routledge.
- Brodsky, C. M. (1984). Sociocultural and interactional influences on somatization. *Psychosomatics*, 25(9), 673-680.
- Calati, A., Alden, M. D., & Tulloch, F. (2019). The prevalence of personality disorders in forensic populations: A meta-analysis. *Journal of Personality Disorders*, 33(1), 71–90. <https://doi.org/10.1521/pedi.2018.32.379>
- Canlı, B. (2023). *Bağlanma stilleri ve somatizasyon arasındaki ilişkide duygu düzenlemenin aracı rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). T.C. İstanbul Kent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Klinik Psikoloji Bilim Dalı
- Ceylan, B. N. (2021). *Çocukluk çağı travması ile somatizasyon ilişkisinde erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). (İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Ciechanowski, P. S., Walker, E. A., Katon, W. J., & Russo, J. E. (2002). Attachment theory: a model for health care utilization and somatization. *Biopsychosocial Science and Medicine*, 64(4), 660-667.
- Collins, N. L., & Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of personality and social psychology*, 58(4), 644.
- Cooper, M. L., Shaver, P. R., & Collins, N. L. (1998). Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence. *Journal of personality and social psychology*, 74(5), 1380.

- Coppola, G., Musso, P., Buonanno, C., Semeraro, C., Iacobellis, B., Cassibba, R., ... & Muratori, P. (2020). The apple of daddy's eye: Parental overvaluation links the narcissistic traits of father and child. *International journal of environmental research and public health*, 17(15), 5515. <https://doi.org/10.3390/ijerph17155515>
- Çelikkaleli, Ö. & Avcı, R. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre Bağlanma Biçimlerinin İncelenmesi. *Journal of Computer and Education Research*, 4(7), 103-123.
- Dağ, İ. (1991). Belirti Tarama Listesi (Scl-90-R)'nin Üniversite Öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*
- Demirdağ, M. F. (2017). Bağlanma Teorisi'nin Kökenleri: John Bowlby ve Mary Ainsworth. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 76-90.
- Derogatis, L. R. (1977). SCL-90: Administration, scoring, and procedures manual-I for the R (revised) version. Johns Hopkins University School of Medicine.
- Dickinson, K. A., & Pincus, A. L. (2003). Interpersonal analysis of grandiose and vulnerable narcissism. *Journal of personality disorders*, 17(3), 188-207.
- Dinç, M. (2017). Lise öğrencilerinde özgül internet bağımlılığının bağlanma stilleri ve mizaç özellikleri açısından incelenmesi. *Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul*.
- Dirik, G., Yorulmaz, O., & Karancı, A. N. (2015). Çocukluk dönemi ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi: Kısaltılmış algılanan ebeveyn tutumları-çocuk formu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(2), 123-130.
- Doğan, A., & Cebioğlu, S. (2011). Beliren yetişkinlik: Ergenlikten yetişkinliğe uzanan bir dönem. *Türk Psikoloji Yazıları*.
- Dupont, P. (1992). Narcissistic needs of the self and perceptions of interpersonal behavior. *Journal of Counseling Psychology*, 39(4), 462-467.
- Ebert, D.D., Dresen, E., (2018), Narcissistic Personality Disorder: Diagnosis, Assessment, and Treatment Options, *Psychiatric Clinics of North America*, 41(1), 117–129. <https://www.sciencedirect.com/topics/medicine-and-dentistry/narcissistic-personality-disorder>
- Eldoğan, D. (2016). Hangi narsizm? Büyüklenmeci ve kırılgan narsizmin karşılaştırılmasına ilişkin bir gözden geçirme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(37), 1-10.
- Erözkan, A. (2010). Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yalnızlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 155–175.

- Erzen, E. (2016). Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(3), 1-21.
- Fairchild, S. R. (2006). Understanding attachment: Reliability and validity of selected attachment measures for preschoolers and children. Child and Adolescent Social Work Journal, 23, 235-261.
- Fidanoğlu, O. (2007). Evlilik uyumu ile eşlerin somatizasyon düzeyleri arasındaki ilişki ve diğer sosyodemografik değişkenler açısından karşılaştırılması (Master's thesis, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Fiske, S. T., & Markus, H. R. (Eds.). (2012). Facing social class: How societal rank influences interaction. Russell Sage Foundation.
- Foster, J. D., & Trimm IV, R. F. (2008). On being eager and uninhibited: Narcissism and approach-avoidance motivation. Personality and Social Psychology Bulletin, 34(7), 1004-1017.
- Freud, S. (2018). Narsisizm üzerine. İstanbul: Oda Yayınları.
- Gabbard, G. O. (1989). Two subtypes of narcissistic personality disorder. Bulletin of the Menninger Clinic, 53(6), 527.
- Gençdoğan, D. (2017). *Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin öznel iyi oluş ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Doktora tezi). Yayımlanmamış doktora tezi.
- Gerdan, G., & Kurt, M. (2020). Üniversite öğrencilerinde somatik belirtiler, bağlanma stilleri ve suçluluk utanç duyguları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(2), 383-393.
- Green, A., MacLean, R., & Charles, K. (2020). Unmasking gender differences in narcissism within intimate partner violence. Personality and Individual Differences, 167, 110247.
- Grenyer, B.F. (2013). Patolojik narsisizmin tarihsel genel bakışı.
- Griffin, D. W., & Bartholomew, K. (1994). Models of the self and other: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. Journal of personality and social psychology, 67(3), 430.
- Gureje, O., Simon, G. E., Ustun, T. B., & Goldberg, D. P. (1997). Somatization in cross-cultural perspective: a World Health Organization study in primary care. American Journal of Psychiatry, 154(7), 989-995.
- Gülüm, İ. V., & Dağ, İ. (2014). Yetişkin bağlanma örüntüleri ile psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişkide bilişsel özelliklerin aracı rolü: Kontrol odağı ve tekrarlayıcı düşünme [The mediator role of cognitive features in the relationship between adult

- attachment patterns and psychopathology symptoms: The locus of control and repetitive thinking]. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 25(4), 244–252.
- Halfon, N., Forrest, C. B., Lerner, R. M., & Faustman, E. M. (2018). Handbook of life course health development.
- Hamilton, C. E. (2000). Continuity and discontinuity of attachment from infancy through adolescence. *Child development*, 71(3), 690-694.
- Hazan, C., & Shaver, P. (2017). Romantic love conceptualized as an attachment process. In *Interpersonal development* (pp. 283-296). Routledge.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1990). Love and work: An attachment-theoretical perspective. *Journal of Personality and social Psychology*, 59(2), 270
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1992). Broken attachments: Relationship loss from the perspective of attachment theory. In *Close relationship loss: Theoretical approaches* (pp. 90-108). New York, NY: Springer New York.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological inquiry*, 5(1), 1-22.
- Imbesi, L. (1999). The making of a narcissist. *Clinical Social Work Journal*, 27(1), 41-54.
- Inan, E. (2015). Narsistik kişilik örgütlenmesinin bağlanma kuramı çerçevesinde ele alınması: Vaka örneği. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 2(1), 1-12.
- İlal, G. K. (1999). Hekimlik açısından somatizasyon ve somatoform bozukluklar. *Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatry*, 1(1), 50-54.
- İnal Kızıllan, G. (2020). *Panik bozukluğu tanısı olan hastalarda kişilik profilleri ile bağlanma stillerinin ilişkisinin araştırılması* (Yüksek lisans tezi) Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Sağlık Bilimleri Enstitüsü
- İnce, İ., & Kökre, Z. (2024). Büyüklenmeci ve kırılabilir narsisizmin ego savunma mekanizmaları ve psikolojik rahatsızlıklar ile ilişkisinin incelenmesi. *Çekmece Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(23), 1–16. <https://doi.org/10.55483/cekmece.1439537>
- Jauk, E., Ulbrich, L., Jorschick, P., Höfler, M., Kaufman, S. B., & Kanske, P. (2022). The nonlinear association between grandiose and vulnerable narcissism: An individual data meta-analysis. *Journal of Personality*, 90(5), 703-726.
- Kaplan, C., Lipkin Jr, M., & Gordon, G. H. (1988). Somatization in primary care: patients with unexplained and vexing medical complaints. *Journal of General Internal Medicine*, 3(2), 177-190.
- Karasar, N. (2011). Bilimsel araştırma yöntemleri. Nobel Yayınlar

- Kernberg, O. F. (1975). *Borderline conditions and pathological narcissism*. New York: Jason Aronson.
- Kernberg, O. F. (1985). *Borderline conditions and pathological narcissism*.
- Kernberg, O. F., & Atakay, M. (2012). *Sınır durumlar ve patolojik narsisizm*. Metis.
- Kerns, K. A., & Brumariu, L. E. (2016). Attachment in middle childhood. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (3rd ed., pp. 349–365). New York, NY: Guilford Press.
- Kesebir, S. (2004). Depresyon ve somatizasyon. *Klinik psikiyatri*, 1, 14-19.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö., & Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride güncel yaklaşımlar*, 3(2), 321-342.
- Kidd, T., & Sheffield, D. (2005). Attachment style and symptom reporting: Examining the mediating effects of anger and social support. *British Journal of Health Psychology*, 10(4), 531-541.
- Kins, E., & Beyers, W. (2010). Failure to launch, failure to achieve criteria for adulthood?. *Journal of Adolescent Research*, 25(5), 743-777.
- Kins, E., & Beyers, W. (2010). Failure to launch, failure to achieve criteria for adulthood?. *Journal of Adolescent Research*, 25(5), 743-777.
- Kirmayer, L. J., Groleau, D., Looper, K. J., & Dao, M. D. (2004). Explaining medically unexplained symptoms. *The Canadian journal of psychiatry*, 49(10), 663-672.
- Kiziltan, H. (2000). *Narcissistic Personality Inventory (NPI) ölçeğinin Türkçe formu dil eşdeğerliliği, güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kiziltan, H. (2000). *Narcissistic Personality Inventory (NPI) ölçeğinin Türkçe formu dil eşdeğerliliği, güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kocalevent, R. D., Hinz, A., & Brähler, E. (2013). Standardization of a screening instrument (PHQ-15) for somatization syndromes in the general population. *BMC psychiatry*, 13(1), 91.
- Kohut, H., & Cebeci, O. (1998). *Kendiliğin yeniden yapılanması*. Metis.
- Kon Yavuz, F. *Fibromyalji ve somatoform bozukluk hastalarında kişilik özelliklerinin karşılaştırılması*.

- Kraus, M. W., Piff, P. K., Mendoza-Denton, R., Rheinschmidt, M. L., & Keltner, D. (2012). Social class, solipsism, and contextualism: how the rich are different from the poor. *Psychological review*, 119(3), 546.
- Kreonke, K., & Spitzer, R. L. (1998). Gender differences in the reporting of physical and somatoform symptoms. *Psychosomatic medicine*, 60(2), 150-155.
- Kulaksız, G., & Erensoy, H. (2021). 18-65 Yaş kişilerde erken çocuklukta babalarından algıladıkları kabul/red ilişkisinin somatizasyon ve anksiyete geliştirme etkisinin incelenmesi. *Int J Acad Med Pharm*, 3(2), 142-149.
- Lasch, C. (2006). *Narsisizm Kültürü*, çev. S. Öztürk-ÜH Yolsal, Bilim ve Sanat, Ankara.
- Lim, B. K. H. (2000). Conflict resolution styles, somatization, and marital satisfaction in Chinese couples: The moderating effect of forgiveness and willingness to seek professional help (Doctoral dissertation, Texas Tech University).
- Lipowski, Z. J. (1988). Somatization: the concept and its clinical application. *Am J Psychiatry*, 145(11), 1358-1368.
- Mai, F. (2004). Somatization disorder: a practical review. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 49(10), 652-662.
- Marvin, R. S., & Britner, P. A. (2008). Normative development: The ontogeny of attachment.
- Marvin, R. S., & Greenberg, M. T. (1982). Preschoolers' changing conceptions of their mothers: A social-cognitive study of mother-child attachment. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 1982(18), 47-60.
- Masterson, J. F. (1976). *Narsistik ve Borderline Kişilik Bozuklukları*.
- Maunder, R. G., Hunter, J. J., Atkinson, L., Steiner, M., Wazana, A., Fleming, A. S., ... & Levitan, R. D. (2017). An attachment-based model of the relationship between childhood adversity and somatization in children and adults. *Biopsychosocial Science and Medicine*, 79(5), 506-513.
- Mikulincer, M. (1995). Attachment style and the mental representation of the self. *Journal of personality and social psychology*, 69(6), 1203.
- Miller, J. D., & Maples, J. (2011). Trait personality models of narcissistic personality disorder, grandiose narcissism, and vulnerable narcissism. *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments*, 71-88.
- Miller, J. D., Back, M. D, Lynam, D. R., & Wright, A. G. (2021). Narcissism today: What we know and what we need to learn. *Current Directions in Psychological Science*, 30(6), 519-525.

- Morf, C. C., & Rhodewalt, F. (2001). Unraveling the paradoxes of narcissism: A dynamic self-regulatory processing model. *Psychological inquiry*, 12(4), 177-196.
- Morsünbül, Ü. (2013). Beliren yetişkinler mi, beliren üniversiteli yetişkinler mi? Risk alma ve kimlik biçimlenmesi üzerinden bir inceleme. *İlköğretim Online*, 12(3), 873-885.
- Morsünbül, Ü., & Çok, F. (2011). Bağlanma ve ilişkili değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3), 553-570.
- Mourad, G., Jaarsma, T., Strömberg, A., & Johansson, P. (2022). Somatization in women and men with non-cardiac chest pain compared to the general Swedish population. *Psychiatry Research Communications*, 2(2), 100047.
- Murphy, B., & Bates, G. W. (1997). Adult attachment style and vulnerability to depression. *Personality and Individual differences*, 22(6), 835-844.
- Nakash-Eisikovits, O. R. A., Dutra, L., & Westen, D. (2002). Relationship between attachment patterns and personality pathology in adolescents. *Journal of the*
- Ölçekleri, S. O. P. D. (1997). Editörler: Güleç C, Köroğlu E, *Psikiyatri Temel Kitabı*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği, 81-94.
- Özakkaş, T. (2006). Narsisistik ve borderline kişilik bozuklukları. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Özdemir, H., & Tatar, A. (2019). Genç yetişkinlerde yalnızlığın yordayıcıları: Depresyon, kaygı, sosyal destek, duygusal zeka. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 93-101.
- Özenli, Y., Yoldaşcan, E., Topal, K., & Özçürümez, G. (2009). Türkiye’de bir eğitim fakültesinde somatizasyon bozukluğu yaygınlığı ve ilişkili risk etkenlerinin araştırılması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10(2), 131-136.
- Özgül, S. S., Demir, V., & Ünübol, H. (2019). Kaygılı ve kaçınan bağlanma örüntülerinin cinsiyet değişkenine göre duygusal şemalarla olan ilişkisinin incelenmesi. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 1(3), 173-179.
- Parman, T. (2005). Psikosomatik tarihi ve çocuk psikosomatiği. *Psikanaliz yazıları*, 11, 13-32.
- Pincus, A. L., Ansell, E. B., Pimentel, C. A., Cain, N. M., Wright, A. G. C., & Levy, K. N. (2009). Initial Construction and Validation of The Pathological Narcissism Inventory. *Psychological Assessment*, 21(3), 365-379. <https://doi.org/10.1037/a0016530>

- Piff, P. K., Kraus, M. W., Côté, S., Cheng, B. H., & Keltner, D. (2010). Having less, giving more: the influence of social class on prosocial behavior. *Journal of personality and social psychology*, 99(5), 771.
- Pincus, A. L., & Lukowitsky, M. R. (2010). Pathological narcissism and narcissistic personality disorder. *Annual review of clinical psychology*, 6(1), 421-446.
- Pincus, A. L., Ansell, E. B., Pimentel, C. A., Cain, N. M., Wright, A. G., & Levy, K. N. (2009). Initial construction and validation of the Pathological Narcissism Inventory. *Psychological assessment*, 21(3), 365.
- Pistole, M. C. (1995). Adult attachment style and narcissistic vulnerability. *Psychoanalytic psychology*, 12(1), 115.
- Porter, L. L. (2003). The science of attachment: The biological roots of love. *Mothering Magazine*, 119.
- Raskin, R., & Terry, H. (1988). A principal-components analysis of the Narcissistic Personality Inventory and further evidence of its construct validity. *Journal of personality and social psychology*, 54(5), 890.
- Rathvon, N., & Holmstrom, R. W. (1996). An MMPI-2 portrait of narcissism. *Journal of Personality Assessment*, 66(1), 1-19.
- Ritsner, M., Ponizovsky, A., Kurs, R., & Modai, I. (2000). Somatization in an immigrant population in Israel: a community survey of prevalence, risk factors, and help-seeking behavior. *American Journal of Psychiatry*, 157(3), 385-392.
- Rosenthal, S. A., & Pittinsky, T. L. (2006). Narcissistic leadership. *The leadership quarterly*, 17(6), 617-633.
- Sabuncuoğlu, O., & Berkem, M. (2006). Bağlanma biçemi ve doğum sonrası depresyon belirtileri arasındaki ilişki: Türkiye’den bulgular. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(4), 252-258.
- Salman Akhtar, M. D., & Thomson Jr, J. A. (1982). Overview: Narcissistic personality disorder. *Am J Psychiatry*, 139(1), 12-20.
- Salter Ainsworth, M. D., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. N. (2015). *Patterns of attachment a psychological study of the strange situation*. Psychology Press and Routledge Classic Editions.
- Sayar, K. (2011). *Terapi: Kültürel bir eleştiri*. Timaş Yayınları.
- Saylık, F. Z., & Yalçın, M. G. (2018). Otoriter veya demokratik ebeveyn tutumunun ve ebeveyne bağlanma biçiminin suçluluk ve utanç duygularına etkisinin yarı-deneyssel yöntemle incelenmesi. *Psikoloji çalışmaları*, 38(2), 95-127.

- Schmitt, D. P. (2003). Are men universally more dismissing than women? Gender differences in romantic attachment across 62 cultural regions. *Personal Relationships*, 10(3), 307-331.
- Sevinçok, L. (1999). Somatizasyon bozukluğu. *Psikiyatri Dünyası*, 1, 5-10.
- Simonelli, A., De Palo, F., Parolin, M. ve Moretti, M. (2014). Garip durum prosedüründe etkileşimli davranışlar ve bağlanma kalıpları: Ainsworth modelinin doğrulanması. *Psikoloji Davranış Bilimi*, 3 (2), 75-84.
- Smith, G.R. (1990). Tıbbi ortamda somatizasyon bozukluğu . ABD Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bakanlığı, Halk Sağlığı Servisi, Alkol, Uyuşturucu Bağımlılığı ve Ruh Sağlığı İdaresi, Ulusal Ruh Sağlığı Enstitüsü.
- Soğancı, D. (2017). *Bağlanma stillerinin romantik ilişki doyumu üzerindeki etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Soysal, A. Ş., Bodur, Ş., İşeri, E., & Şenol, S. (2005). Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8(2), 88-99.
- Spencer, T. (2001). Should we call them human? Narcissistic personality disorder and comorbid diagnoses. *Gale Encyclopedia Of Psychology*, 2nd Ed. In Association With The Gale Group And Looksmart, 316-317.
- Stephens, N. M., Markus, H. R., & Fryberg, S. A. (2012). Social class disparities in health and education: reducing inequality by applying a sociocultural self model of behavior. *Psychological review*, 119(4), 723.
- Stephens, N. M., Markus, H. R., & Townsend, S. S. (2007). Choice as an act of meaning: the case of social class. *Journal of personality and social psychology*, 93(5), 814.
- Stinson, F. S., Dawson, D. A., Goldstein, R. B., Chou, S. P., Huang, B., Smith, S. M., ... & Grant, B. F. (2008). Prevalence, correlates, disability, and comorbidity of DSM-IV narcissistic personality disorder: results from the wave 2 national epidemiologic survey on alcohol and related conditions. *Journal of Clinical Psychiatry*, 69(7), 1033-1045.
- Subaşı, N. G., & Kazan, H. (2020). Çocukluk dönemi bağlanma stillerinin yetişkin iletişimindeki etkisi. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication (TOJDAC)*, 10(2), 147-162. <https://doi.org/10.7456/11002100/007>
- Sümer, N., & Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106

- Sümer, N., & Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106.
- Şahin, D. (2023). *Kişilik ve zihin*. İstanbul: Pinhan Yayınları
- Şahin, E., Türkcan, A. S., Belene, A., Yeşilbursa, D., & Yurt, E. (2009, October). Somatizasyonda Kültürel ve Sosyolojik Faktörler. In *Yeni Symposium* (Vol. 47, No. 4).
- Şahin, E., Türkcan, A. S., Belene, A., Yeşilbursa, D., & Yurt, E. (2009, October). Somatizasyonda Kültürel ve Sosyolojik Faktörler. In *Yeni Symposium* (Vol. 47, No. 4).
- Tanner, J. L. (2006). Recentering during emerging adulthood: A critical turning point in life span human development.
- Tepeli Temiz, Z. (2017). Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile yaşam doyumu, psikolojik dayanıklılık ve aleksitimik özellikleri arasındaki ilişkide benlik saygısının rolü. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- Timuroğlu, K., & İşcan, Ö. F. (2008). İşyerinde narsisizm ve iş tatmini ilişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(2), 239-264
- Tuncer, B., & Voltan-Acar, N. (2006). Kaygı düzeyleri farklı üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin mükemmeliyetçilik özelliklerinin incelenmesi. *Kriz Dergisi*, 14(2), 1-15.
- Uğur, M. (2015). Evli ve bekâr kadınlarda somatizasyon ve ilişkili faktörler (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Uzun, C. (2019). *Genç yetişkinlerde bağlanma stillerinin yaşam doyumu, stres, anksiyete ve depresyon ile ilişkisinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış Y. Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.
- Ünal, S. (2002). Bir anlatım tarzı olarak bedenselleştirme. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3(1), 52-55.
- Waldinger, R. J., Schulz, M. S., Barsky, A. J., & Ahern, D. K. (2006). Mapping the road from childhood trauma to adult somatization: the role of attachment. *Biopsychosocial Science and Medicine*, 68(1), 129-135.
- Waldinger, R. J., Schulz, M. S., Barsky, A. J., & Ahern, D. K. (2006). Mapping the road from childhood trauma to adult somatization: the role of attachment. *Biopsychosocial Science and Medicine*, 68(1), 129-135.

- Waller, E., Scheidt, C. E., & Hartmann, A. (2004). Attachment representation and illness behavior in somatoform disorders. *The Journal of nervous and mental disease*, 192(3), 200-209.
- Wang, R. (2021, Aralık). Bağlanma türlerinin çocukların akademik performansı üzerindeki etkisi. 2021 4. Uluslararası Beşeri Bilimler Eğitimi ve Sosyal Bilimler Konferansı (ICHESS 2021) (s. 512-517). Atlantis Yayınları.
- Ward, A., Ramsay, R., Turnbull, S., Benedettini, M., & Treasure, J. (2000). Attachment patterns in eating disorders: Past in the present. *International Journal of Eating Disorders*, 28(4), 370-376.
- Wool, C. A., & Barsky, A. J. (1994). Do women somatize more than men?: Gender differences in somatization. *Psychosomatics*, 35(5), 445-452.
- Yılmaz, A. (2001). Eşler arasındaki uyum: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 4(4).
- Zimmermann, P. (1995). Bindungsentwicklung von der frühen Kindheit bis zum Jugendalter und ihre Bedeutung für den Umgang mit Freundschaftsbeziehungen. *Die Bindungstheorie. Grundlagen, Forschung und Anwendung*, 4, 203-231.

EKLER

EK-1: DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz nedir?

() Kadın

() Erkek

() Diğer

2. Kaç Yaşındasınız?

() 18-20

() 21-25

() 26-30

() 31-35

3. Medeni durumunuz nedir?

() Evli

() Bekar

() Dul

() Boşanmış

4. Annenizin eğitim durumu nedir?

() İlkokul

() Ortaokul

() Lise

() Üniversite

() Yüksek lisans

5. Babanızın eğitim durumu nedir?

- ☐ İlkokul
- ☐ Ortaokul
- ☐ Lise
- ☐ Üniversite
- ☐ Yüksek lisans

6. Gelir durumunuz nedir?

- ☐ Düşük
- ☐ Düşük Orta
- ☐ Orta
- ☐ Orta Yüksek
- ☐ Yüksek

8. Tanı konulmuş herhangi bir psikiyatrik rahatsızlığınız var mı?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

Evet ise yazınız.....

EK-2: ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ(ÜBBSÖ)

Aşağıda sizinle ilgili ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz ve sizi en iyi tanımlayan seçeneği işaretleyiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Sizden beklenen içtenlikle cevap vererek bilimsel bir çalışmaya yardımcı olmanız. Lütfen bütün sorularla ilgili görüşlerinizi ifade ediniz. Katkılarınız için teşekkürler. 1= Kesinlikle katılmıyorum 2= Katılmıyorum 3=Kısmen katılıyorum 4=Katılıyorum 5=Kesinlikle katılıyorum anlamına gelmektedir.					
1. Karşımdaki insanlar benim kadar değerli değiller.	1	2	3	4	5
2. Birisiyle çok fazla samimi olduğumda sorun çıkabileceğinden kaygılanıyorum.	1	2	3	4	5
3. Karar alırken kimseyi önemsemem.	1	2	3	4	5
4. Sorunu olan birisini gördüğümde kendimi onun yerine koyabiliyorum.	1	2	3	4	5
5. Başkalarının benim kadar değerli olduklarını düşünmüyorum.	1	2	3	4	5
6. İnsanlardan ne kadar uzak durursam o kadar az üzülürüm.	1	2	3	4	5
7. Ebeveynimle (anne, baba veya benim bakımımı üstlenen bir başkası) iyi anlaşıyorum.	1	2	3	4	5
8. İnsanlardan uzak duruyorum çünkü bana acı çektirebilirler.	1	2	3	4	5
9. Bir sorun varsa bunun kaynağı genelde karşımdakilerin sorunlu olmasıdır.	1	2	3	4	5
10.Kendimi mutlu bir insan olarak tanımlıyorum.	1	2	3	4	5
11.Duygusal ilişki yaşadığım kişinin beni gerçekten sevmediğini düşünerek kaygılanıyorum.	1	2	3	4	5
12.Yalnızca kendime değer veririm.	1	2	3	4	5
13.Başkalarının üzüntülerini anlayabiliyorum.	1	2	3	4	5
14.Duygusal ilişkilerden uzak duruyorum çünkü terk edilmek istemiyorum.	1	2	3	4	5
15.İnsanların görüşleri benim için önemsizdir.	1	2	3	4	5
16.Ebeveynlerime (anne, baba veya benim bakımımı üstlenen bir başkası) genelde kırıncı sözler söylemem.	1	2	3	4	5
17.İnsanlardan ne kadar uzak durursam o kadar mutlu olurum.	1	2	3	4	5
18.Başkaları çok da umurumda değildir.	1	2	3	4	5

EK-3: PSİKOLOJİK BELİRTİ TARAMA İSTESİ(SCL-90)

SCL-90-R

(psikolojik belirti tarama listesi)

ADI, SOYADI:..... YAŞ: CİNSİYETİ(E/K): MESLEĞİ:

AÇIKLAMA: Aşağıda zaman zaman herkeste olabilecek yakınmaların ve sorunların bir listesi vardır. Lütfen her birini dikkatle okuyunuz. Sonra bu durumun bu gün de dahil olmak üzere son üç ay içerisinde sizi ne ölçüde huzursuz ve tedirgin ettiğini gösterilen şekilde numaralandırarak işaretleyiniz.

Hiç : 0 Örnek: 1. (2) Baş ağrısı
Çok az : 1
Orta derecede : 2
Oldukça fazla : 3
İleri derecede : 4

1. () Baş ağrısı
2. () Sinirlilik ya da içinin titremesi
3. () Zihinden atamadığınız tekrarlayan, hoş gitmeyen düşünceler
4. () Baygınlık ya da baş dönmesi
5. () Cinsel arzu ve ilginin kaybı
6. () Başkaları tarafından eleştirilme duygusu
7. () Herhangi bir kimsenin düşüncelerinizi kontrol edebileceği fikri
8. () Sorunlarınızdan pek çoğu için başkalarının suçlanması gerektiği duygusu
9. () Olayları anımsamada güçlük
10. () Dikkatsizlik ya da sakarlıkla ilgili düşünceler
11. () Kolayca gücenme, rahatsız olma hissi
12. () Göğüs ya da kalp bölgesinde ağrılar
13. () Caddelerde veya açık alanlarda korku hissi
14. () Enerjinizde azalma veya yavaşlama hali
15. () Yaşamınızın sonlanması düşünceleri
16. () Başka kişilerin duymadıkları sesleri duyma
17. () Titreme
18. () Çoğu kişiye güvenilmemesi gerektiği hissi
19. () İştah azalması
20. () Kolayca ağlama
21. () Karşı cinsten kişilerle utangaçlık ve rahatsızlık hissi
22. () Tuzağa düşürülmüş veya yakalanmış olma hissi
23. () Bir neden olmaksızın aniden korkuya kapılma
24. () Kontrol edilemeyen öfke patlamaları
25. () Evden dışarı yalnız çıkma korkusu
26. () Olanlar için kendisini suçlama
27. () Belin alt kısmında ağrılar
28. () İşlerin yapılmasında erteleme duygusu
29. () Yalnızlık hissi
30. () Karamsarlık hissi
31. () Her şey için çok fazla endişe duyma
32. () Her şeye karşı ilgisizlik hali
33. () Korku hissi
34. () Duygularınızın kolayca incitilebilmesi hali
35. () Diğer insanların sizin özel düşüncelerinizi bilmesi
36. () Başkalarının sizi anlamadığı veya hissedemeyeceği duygusu
37. () Başkalarının sizi sevmediği ya da dostça olmayan davranışlar gösterdiği hissi
38. () İşlerin doğru yapıldığından emin olmak için çok yavaş yapmak

39. () Kalbin çok hızlı çarpması
40. () Bulantı ve midede rahatsızlık hissi
41. () Kendini başkalarından aşağı görme
42. () Adale (kas) ağrıları
43. () Başkalarının sizi gözlediği veya hakkınızda konuştuğu hissi
44. () Uykuya dalmada güçlük
45. () Yaptığınız işleri bir ya da birkaç kez kontrol etme
46. () Karar vermede güçlük
47. () Otobüs, tren, metro gibi araçlarla yolculuk etme korkusu
48. () Nefes almada güçlük
49. () Soğuk veya sıcak basması
50. () Sizi korkutan belirli uğraş, yer veya nesnelerden kaçınma durumu
51. () Hiç bir şey düşünmeme hali
52. () Bedeninizin bazı kısımlarında uyuşma, karıncalanma olması
53. () Boğazınıza bir yumru takınmış hissi
54. () Gelecek konusunda ümitsizlik
55. () Düşüncelerinizi bir konuya yoğunlaştırmada güçlük
56. () Bedeninizin çeşitli kısımlarında zayıflık hissi
57. () Gerginlik veya coşku hissi
58. () Kol ve bacaklarda ağırlık hissi
59. () Ölüm ya da ölme düşünceleri
60. () Aşırı yemek yeme
61. () İnsanlar size baktığı veya hakkınızda konuştuğu zaman rahatsızlık duyma
62. () Size ait olmayan düşüncelere sahip olma
63. () Bir başkasına vurmak, zarar vermek, yaralamak dürtülerinin olması
64. () Sabahın erken saatlerinde uyanma
65. () Yıkınma, sayma, dokunma, gibi bazı hareketleri yineleme hali
66. () Uykuda huzursuzluk, rahat uyuyamama
67. () Bazı şeyleri kırıp dökme hissi
68. () Başkalarının paylaşıp kabul etmediği inanç ve düşüncelerin olması
69. () Başkalarının yanında kendini çok sıkışık hissetme
70. () Çarşı, sinema gibi kalabalık yerlerde rahatsızlık hissi
71. () Her şeyin bir yük gibi görünmesi
72. () Dehşet ve panik nöbetleri
73. () Toplum içinde yer, içerken huzursuzluk hissi
74. () Sık sık tartışmaya girme
75. () Yalnız bırakıldığınızda sinirlilik hali
76. () Başkalarının sizi başarılarınız için yeterince takdir etmediği duygusu
77. () Başkalarıyla birlikte olunan durumlarda bile yalnızlık hissetme
78. () Yerinizde duramayacak ölçüde rahatsızlık hissetme
79. () Değersizlik duygusu
80. () Size kötü bir şey olacaktıymış hissi
81. () Bağırma ya da eşyaları fırlatma
82. () Topluluk içinde bayılacağınız korkusu
83. () Eğer izin vererseniz insanların sizi sömüreceği duygusu
84. () Cinsiyet konusunda sizi çok rahatsız eden düşüncelerin olması
85. () Günahlarınızdan dolayı cezalandırılmanız gerektiği düşüncesi
86. () Korkutucu türden düşünce ve hayaller
87. () Bedeninizde ciddi bir rahatsızlık olduğu düşüncesi
88. () Başka bir kişiye karşı asla yakınlık duymama
89. () Suçluluk duygusu
90. () Aklınızda bir bozukluğun olduğu düşüncesi

EK-4 : NARSİSİSTİK KİŞİLİK ENVANTERİ(NKE)

NARSİSİSTİK KİŞİLİK ENVANTERİ

Cinsiyetiniz: _____ Yaşınız: _____

Yönerge: Aşağıdaki her bir tutum çifti içinden, size **en uygun** olanını seçiniz. Yantınızı her bir maddenin yanındaki boş bırakılmış yere, **A ya da B** yazarak işaretleyiniz. Her bir tutum çifti için yalnızca **bir yanıtı** işaretleyiniz ve lütfen hiçbir maddeyi atlamayınız.

- _____ 1. A İnsanları etkileme konusunda doğal bir yeteneğe sahibim.
B İnsanları kolay etkileyemem.
- _____ 2. A Alçakgönüllülük bana yakışmaz.
B Temelde alçakgönüllü bir insanım.
- _____ 3. A Cesaretimi kanıtlamak uğruna hemen her şeyi yapabilirim.
B Oldukça temkinli bir insanım.
- _____ 4. A İnsanlar bana iltifat ettiklerinde bazen utanırım.
B İyi biri olduğumu biliyorum, çünkü herkes böyle söylüyor.
- _____ 5. A Dünyayı yönetme düşüncesi ödümü koparır.
B Ben yönetseydim dünya daha iyi bir yer olurdu.
- _____ 6. A Genellikle konuşarak her beladan kurtulabilirim.
B Davranışlarımın sonuçlarını kabul etmeye çalışırım.
- _____ 7. A Kalabalık içinde herhangi biri olmayı tercih ederim.
B İlgi merkezi olmayı severim.
- _____ 8. A Çok başarılı olacağım.
B Başarı benim için en önde gelen şey değildir.

- ____ 9. A Pek çok insandan ne daha iyi ne de daha kötüyüm.
B Özel biri olduğumu düşünüyorum.
- ____ 10. A İyi bir lider olabileceğimden emin değilim.
B İyi bir lider olduğumu düşünüyorum.
- ____ 11. A Düşünce ve isteklerimi kolaylıkla ifade edebilirim.
B Keşke düşünce ve isteklerimi daha kolay ifade edebilseydim.
- ____ 12. A Vücudumla hava atmak çok hoşlandığım bir şey değildir.
B Vücudumla hava atmaktan hoşlanırım.
- ____ 13. A İnsanların içini bir kitap gibi okurum.
B Bazen insanları anlamak güçtür.
- ____ 14. A Sıradan bir mutluluk bana yeter.
B Başkalarının gözünde önemli bir yerim olsun isterim.
- ____ 15. A Vücudum öyle ahım şahım değildir.
B Vücuduma bakmaktan hoşlanırım.
- ____ 16. A Gösteriş yapmaktan kaçınırım.
B Genellikle fırsat bulduğumda gösteriş yaparım.
- ____ 17. A Her zaman ne yaptığımın bilincindeyimdir.
B Bazen ne yaptığımdan emin olamıyorum.
- ____ 18. A İşlerin yapılmasında bazen başkalarına ihtiyaç duyarım.
B İşlerin yapılmasında başkalarına nadiren ihtiyaç duyarım.

- ____ 19. A Bazen anlattıklarım ilgi çeker.
B Herkes benim anlattıklarımı dinlemekten hoşlanır.
- ____ 20. A İnsanlardan çok şey beklerim.
B Başkaları için bir şeyler yapmaktan hoşlanırım.
- ____ 21. A Hak ettiğim her şeyi elde edene kadar tatmin olmam.
B Hayatın sunduğu tatminler bana yeter.
- ____ 22. A İltifatlar beni utandırır.
B Bana iltifat edilmesinden hoşlanırım.
- ____ 23. A Güç sahibi olmak benim için çok önemlidir.
B Güç sahibi olmak, kendi başına bir amaç olarak, beni o kadar çok ilgilendirmez.
- ____ 24. A Aynada kendimi seyretmekten hoşlanırım.
B Aynada kendimi seyretmek, özellikle ilgimi çeken bir şey değildir.
- ____ 25. A İlgi merkezi olmak çok hoşuma gider.
B İlgi merkezi olmak beni rahatsız eder.
- ____ 26. A Hayatımı istediğim biçimde yaşayabilirim.
B İnsanlar hayatlarını her zaman istedikleri doğrultuda yaşayamazlar.
- ____ 27. A Otorite olmak benim için pek anlam taşımaz.
B Öyle görünüyor ki insanlar her zaman benim otoritemi kabul ederler.
- ____ 28. A Lider olmayı tercih ederdim.
B Lider olup olmamak arasında benim açımdan pek bir fark yoktur.

- ____29. A Büyük bir insan olacağım
B Başarılı olacağımı umud ediyorum.
- ____30. A Ben doğuştan liderim.
B Liderlik geliştirilmesi uzun zaman alan bir nitelik.
- ____31. A Günün birinde birinin hayat öykümü yazmasını dilerdim.
B İnsanların hangi sebeple olursa olsun hayatıma burunlarını sokmalarından hoşlanmam.
- ____32. A İnsanların arasına girdiğim zaman beni fark etmediklerinde bozulurum.
B İnsanların arasına girdiğimde kalabalık içinde herhangi biri olmak beni rahatsız etmez.
- ____33. A Diğer insanlardan daha becerikliyim.
B Diğer insanlardan öğrenebileceğim çok şey var.
- ____34. A Herkes gibi biriyim.
B Olağanüstü biriyim.

